

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT ANTONIO SAGGIO

fremsat den 10. december 1998 *

Indhold

Retsregler og faktiske omstændigheder	I- 209
De anfægtede forordninger	I- 209
De faktiske omstændigheder	I- 211
Dommen af 19. maj 1992 og den efterfølgende procedure	I- 212
Rådets forordning (EØF) nr. 2187/93	I- 214
De enkelte erstatningskrav	I- 215
Formaliteten	I- 217
Realiteten	I- 218
Beregning af erstatningen i almindelighed	I- 218
Sag C-104/89	I- 219
De perioder, der skal tages i betragtning ved beregning af tabet	I- 219
Den hypotetiske indtægt	I- 221
— Referencemængderne for den hypotetiske mælkeproduktion i årene 1984-1989 ..	I- 221
— Den hypotetiske indtægt fra salg af mælk	I- 223
— Den hypotetiske indtægt fra salg af udsætterkøer og kalve	I- 225
— De variable omkostninger	I- 228
— Udgift til foder	I- 233
— Lønudgifter	I- 236
Erstatningsindtægter	I- 239
— Kapitalfaktoren	I- 242
— Jord- og arbejdsfaktorerne	I- 244
Differentiering i forhold til de forskellige nationale landområder	I- 247
Kravet om anden erstatning henset til a) forhøjelsen af den nationale skattesats, b) devaluering af pengeværdien og c) kompenserende renter for tiden indtil fastsættelsen af erstatningen	I- 248
— Mulder's erstatning	I- 250

* Originalsprog: italiensk.

— Brinkhoff's erstatning	I- 254
— Muskens' erstatning	I- 259
— Twijnstra's erstatning	I- 263
Sag C-37/90	I- 266
Den hypotetiske indtægt	I- 267
— Perioden, der skal tages i betragtning ved beregningen af tabet	I- 267
— Referencemængden og nedsættelsessatsen	I- 268
— Indtægt fra salg af mælk og salg af kalve og udsætterkøer	I- 270
— De variable omkostninger	I- 271
De alternative indtægter	I- 274
— De alternative hypotetiske indtægter	I- 274
Kapitalfaktoren	I- 274
Jordfaktoren	I- 276
Arbejdsfaktoren	I- 277
— De faktiske alternative indtægter fra opfedning af tyre i perioden 1984-1989	I- 279
Kravet om yderligere erstatning og renter henset til en stigning i den nationale beskatning og om udligningsrenter	I- 282
— Heinemann's erstatning	I- 283
Sagsomkostningerne	I- 285
Forslag til afgørelse	I- 286

Retsregler og faktiske omstændigheder

kedsføring af mejeriprodukter i en periode på fem år (artikel 1 og 2).

De anfægtede forordninger

1. Ved Rådets forordning (EØF) nr. 1078/77 af 17. maj 1977 om indførelse af en præmieordning for ikke-markedsføring af mælk og mejeriprodukter og for omstillingen af malkekvægsbesætninger¹ indførtes en præmieordning for ikke-mar-

2. Ved Rådets forordning (EØF) nr. 856/84 af 31. marts 1984 om ændring af forordning (EØF) nr. 804/68 om den fælles markedsordning for mælk og mejeriprodukter² indførtes en tillægsafgift, der opkræves for de leverede mælkemængder, som overstiger en referencemængde, der skal fastsættes (jf.

1 — EFT L 131, s. 1.

2 — EFT L 90, s. 10.

artikel 1, som indfører en ny bestemmelse, artikel 5c, i grundforordningen fra 1968). Denne mængde fastsættes på grundlag af bestemmelserne i Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984 om almindelige regler for anvendelsen af den i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 omhandlede afgift på mælk og mejeriprodukter³. Referencemængden er som hovedregel lig med den mængde mælk, der er leveret eller opkøbt i kalenderåret 1981, forhøjet med 1% (artikel 2, stk. 1). Medlemsstaterne kan dog bestemme, at referencemængden på deres område er lig med den mængde mælk eller mælkeækvivalent, der er leveret eller opkøbt i kalenderåret 1982 eller 1983, afpasset med en procentsats på en sådan måde, at garantimængden, som udtrykkeligt fremgår af artikel 5c, stk. 3, ikke overskrides (artikel 2, stk. 2). Gennemførelsesbestemmelserne for denne tillægsafgift er endelig fastsat i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84 af 16. maj 1984⁴.

referenceår, som den pågældende medlemsstat har lagt til grund»⁷.

4. Som følge af disse domme vedtog Rådet den 20. marts 1989 forordning (EØF) nr. 764/89 om ændring af forordning (EØF) nr. 857/84⁸. Ved denne forordning blev der indføjet en ny artikel 3a i forordning nr. 857/84, hvorefter producenter, som på grund af en forpligtelse efter forordning nr. 1078/77 ikke har leveret mælk i referenceåret, under visse betingelser og fra den 29. marts 1989 kan få tildelt en specifik referencemængde (artikel 3a, stk. 1) »lig med 60% af den mælkeækvivalente eller den mængde mælkeækvivalent, som producenten har leveret eller solgt i de seneste tolv kalendermåneder inden måneden for indgivelsen af ansøgningen om ikke-markedsførings- eller omstillingspræmie« (artikel 3a, stk. 2).

3. I domme af 28. april 1988, Mulder⁵ og Von Deetzen⁶, har Domstolen erklæret forordning nr. 857/84, som suppleret ved forordning nr. 1371/84, ugyldig på grund af tilsidesættelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning »i det omfang, den ikke bestemmer, at der tildeles en referencemængde til de producenter, som i henhold til en forpligtelse påtaget i henhold til Rådets forordning nr. 1078/77 af 17. maj 1977 ikke har leveret mælk i det

5. I dom af 11. december 1990, Spagl, har Domstolen ligeledes erklæret artikel 3a, stk. 1 og 2, i forordning nr. 857/84 for ugyldig, for det første for så vidt stk. 1 »udelukker, at den særlige referencemængde i bestemmelsen tildeles producenter, hvis ikke-markedsførings- eller omstillingsperiode i overensstemmelse med en forpligtelse, der var indgået i henhold til Rådets forordning (EØF) nr. 1078/77 af 17. maj 1977, udløb før den 31. december

3 — EFT L 90, s. 13.

4 — EFT L 132, s. 11.

5 — Sag 120/86, Sml. s. 2321.

6 — Sag 170/86, Sml. s. 2355.

7 — Jf. domskonklusionen i Mulder-dommen (navnlig punkt 2) og i Von Deetzen-dommen.

8 — EFT L 84, s. 2.

1983 henholdsvis den 30. september 1983», og for det andet for så vidt stk. 2 »begrænser den i bestemmelsen omhandlede særlige referencemængde til 60% af den mængde mælk eller mælkeækvivalent, som producenten har leveret eller solgt i de seneste tolv kalendermåneder inden indgivelsen af ansøgningen om ikke-markedsførings- eller omstillingspræmien«, som blev indført ved den nævnte forordning nr. 1078/77⁹.

7. Sagsøgeren i sag C-37/90, Otto Heinemann, er en tysk landmand, der påtog sig en ikke-markedsføringsforpligtelse for perioden 1979-1984. Den 20. november 1984 og den 16. december 1985 ansøgte han om tildeling af en referencemængde i henhold til forordning nr. 856/84 og nr. 857/84. Ansøgningerne blev afslået under henvisning til ovennævnte bestemmelser. Efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 764/89 har Heinemann imidlertid fået tildelt en midlertidig specifik referencemængde, og som følge heraf genoptog han mælkeleverancerne den 29. august 1989.

De faktiske omstændigheder

6. Sagsøgerne i sag C-104/89, Mulder, Brinkhoff, Muskens og Twijnstra, påtog sig en ikke-markedsføringsforpligtelse i henhold til forordning nr. 1078/77 og leverede følgelig hverken mælk eller mejeriprodukter i en periode på fem år, herunder bl.a. kalenderåret 1983, der af Nederlandene var valgt som referenceår med henblik på anvendelsen af tillægsafgiftsordningen i henhold til forordning nr. 856/84 og nr. 857/84, og de kunne derfor ikke drage fordel af den i 1984 indførte kvote-ordning. Mulder, Brinkhoff og Twijnstra genoptog mælkeproduktionen efter Domstolens afsigelse af ovennævnte Mulder- og Von Deetzen-domme, hvori forordning nr. 857/84 blev erklæret ugyldig. Muskens udsatte derimod genoptagelsen af sin mælkeproduktion, indtil han i henhold til forordning nr. 764/89 kunne få tildelt en specifik referencemængde.

8. Ved stævning indleveret den 31. marts 1989 i sag C-104/89 og ved stævning indleveret den 7. februar 1990 i sag C-37/90 har alle sagsøgerne i henhold til EF-traktatens artikel 178 anlagt sag med påstand om, at det fastslås, at Fællesskabet er ansvarlig for de tab, de har lidt ved anvendelsen af de nævnte forordninger, som er erklæret ugyldige, og at Rådet og Kommissionen endvidere dømmes til at erstatte disse tab.

9. Ved kendelse af 9. juli 1991 er de to sager blevet forenet.

⁹ — Sag C-189/89, Spagl, Sml. I, s. 4539. Jf. ligeledes dom af 11.12.1990, sag C-217/89, Pastätter, Sml. I, s. 4585.

Dommen af 19. maj 1992 og den efterfølgende procedure

10. I mellemdømmen i de to sager (herefter »dommen fra 1992«) fastslog Domstolen den 19. maj 1992¹⁰, at Fællesskabet var ansvarlig for sagsøgernes tab, og dømte Rådet og Kommissionen til at betale erstatning.

11. Domskonklusionen har følgende ordlyd:

»1) De sagsøgte dømmes til at erstatte de tab, som sagsøgerne har lidt ved anvendelsen af Rådets forordning (EØF) nr. 857/84 af 31. marts 1984, som suppleret ved Kommissionens forordning (EØF) nr. 1371/84 af 16. maj 1984, for så vidt disse forordninger ikke indeholder nogen bestemmelse om tildeling af en referencemængde til producenter, som efter at have påtaget sig en forpligtelse i henhold til Rådets forordning (EØF) nr. 1078/77 af 17. maj 1977 ikke har leveret mælk i det af den pågældende medlemsstat valgte referenceår.

2) Af de pågældende erstatningsbeløb svares rente 8% for så vidt angår sag C-104/89 og 7% p.a. for så vidt angår sag C-37/90 fra datoen for afsigelsen af nærværende dom.

3) I øvrigt frifindes sagsøgte.

4) Inden tolv måneder efter domsafsigelsen meddeler parterne Domstolen størrelsen af de efter fælles aftale fastsatte erstatningsbeløb.

5) Såfremt en sådan aftale ikke kommer i stand, meddeler parterne inden samme frist Domstolen deres påstande, opgjort i tal.

6) Afgørelsen om sagens omkostninger udsættes.«

12. Hvad angår beregningen af erstatningsbeløbet fastslog Domstolen i dommens præmis 26, at den tabte fortjeneste udgøres af forskellen mellem på den ene side den indtægt, som sagsøgerne kunne have haft under normale omstændigheder ved leverancer af mælk, som de ville have foretaget, såfremt de »i perioden mellem den 1. april 1984, hvor forordning nr. 857/84 trådte i kraft, og den 29. marts 1989, hvor forordning nr. 764/89 trådte i kraft«, havde fået tildelt de referencemængder, som de havde ret til, og på den anden side den indtægt,

¹⁰ — Dom af 19.5.1992, forenede sager C-104/89 og C-37/90, Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen, Sml. I, s. 3061.

som de faktisk har haft ved ikke blot at levere mælk i denne periode, men ligeledes ved en eventuel erstatningsvirksomhed.

sentativ bedrift af den type, som sagsøgerne driver«, idet der dog herved kan tages hensyn til den nedsatte rentabilitet, som normalt kendetegner en sådan bedrift i den periode, hvor mælkeproduktionen genoptages (præmis 32).

13. Ifølge Domstolen er referencemængderne »den mængde mælk, de har leveret i en repræsentativ periode forud for deres ikke-markedsføringsperiode, såsom den mængde, der dannede grundlaget for beregningen af ikke-markedsføringspræmien« (præmis 28).

14. Domstolen fastslog endvidere: »Denne sidstnævnte mængde skal forhøjes med 1% ved analog anvendelse af artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 857/84 for at sikre, at sagsøgerne ikke underkastes særlige begrænsninger i forhold til de producenter, hvis referencemængder er fastsat i henhold til nævnte artikel 2. Den pågældende mængde skal dog justeres med en nedsættelsessats, der er repræsentativ for de nedsættelser, der blev foretaget for de af artikel 2 omfattede producenter, for at undgå, at sagsøgerne opnår en uberettiget fordel i forhold til denne gruppe erhvervsdrivende« (præmis 29).

15. Vedrørende beregningen af de hypotetiske indtægter præciserede Domstolen, at »der beregningsmæssigt [skal] tages udgangspunkt i rentabiliteten af en repræ-

16. Hvad angår indtægterne fra en eventuel erstatningsvirksomhed fastslog Domstolen endelig, at disse ikke alene skal omfatte »de indtægter, som sagsøgerne faktisk har haft ved andre aktiviteter, men også indtægter, som de havde kunnet indtjene, såfremt de på fornuftig vis havde igangsat en sådan virksomhed ... Eventuelle driftstab, som sagsøgerne har pådraget sig ... kan ikke tilregnes Fællesskabet, da sådanne tab ikke beror på virkningerne af en fællesskabsretsakt« (præmis 33).

17. Efter domsafsigelsen nåede parterne ikke til enighed om de beløb, der skulle udbetales til producenterne, og begærede sagen genoptaget, idet de præciserede deres krav, henholdsvis tilbud om erstatning.

18. Ved kendelse af 12. juli 1996 udpegede Domstolen i henhold til artikel 22 i protokollen vedrørende statuten og procesreglementets artikel 49, stk. 1, en sagkyndig med henblik på at fastslå tabets størrelse.

19. Den udpegede sagkyndige (herefter »den sagkyndige«) indleverede sin rapport til Domstolens Justitskontor den 27. februar 1997.

mængde, producenten i givet fald rådede over inden den pågældende tildeling, bortset fra de mængder, der er nævnt i artikel 3a, stk. 2, andet afsnit, i forordning nr. 857/84.

Rådets forordning (EØF) nr. 2187/93

20. Efter denne dom vedtog Rådet forordning (EØF) nr. 2187/93 af 22. juli 1993 om tilbud om erstatning til visse producenter af mælk og mejeriprodukter, som midlertidigt har været forhindret i at udøve deres virksomhed¹¹.

22. Erstatningsbeløbet beregnes på grundlag af den mængde og den periode, der skal ydes erstatning for, ved anvendelse af en række beløb, der er fastsat for hvert produktionsår (jf. artikel 11 i forordning nr. 2187/93 og bilaget hertil). I dette bilag, som gengives nedenfor, anføres den erstatning, der kan ydes for hvert driftsår i forhold til bedriftens størrelse.

21. I denne forordning fastsætter Rådet kriterier for beregning af erstatningsbeløbet og fastsætter i dette øjemed de hypotetiske og faktiske indtægter for de producenter, der har ret til erstatning. I artikel 6 bestemmer Rådet nærmere, at den hypotetiske indtægt skal fastsættes i forhold til den årlige mængde, der anvendtes ved beregningen af den ydede præmie i henhold til forordning nr. 1078/77, med tillæg af 1% og efter fradrag af en procentsats, der er repræsentativ for de i den pågældende medlemsstat anvendte nedsættelser af referencemængderne for de producenter, som ikke har været omfattet af tillægsafgiften i henhold til forordning nr. 856/84. I artikel 9 bestemmes endvidere, at den mængde, for hvilken der skal ydes erstatning, nedsættes for den pågældende periode med de mængder, der er leveret eller solgt direkte, og som overstiger den reference-

»Bilag

Den erstatning, der skal tilbydes i henhold til artikel 11

(i grønne ECU pr. 100 kg mælk)

År	Bedriftsstørrelse på grundlag af mælkeproduktionen		
	50 000 kg	120 000 kg	120 000 kg
1990/1991	7,9	8,8	9,7
1989/1990	8,8	9,7	10,7
1988/1989	8,3	9,2	10,2
1987/1988	6,5	7,4	8,3
1986/1987	6,2	7,1	8,0
1985/1986	6,9	7,8	8,7
1984/1985	5,7	6,6	7,6

11 — EFT L 196, s. 1.

De enkelte erstatningskrav

— Brinkhoff 578 957,20 NLG

23. Sagsøgerne i *sag C-104/89* havde i stævningen nedlagt påstand om, at Rådet og Kommissionen dømmes til at betale dem følgende beløb:

— Muskens 407 713,40 NLG

— Mulder 533 997 NLG

— Twijnstra 916 084,40 NLG

— Brinkhoff 288 473 NLG

eller i det mindste de beløb, som Domstolen finder passende og rimelige, stadig forhøjet med renter på 8% p.a. for perioden fra den 30. marts 1989, indtil betaling sker.

— Muskens 448 099 NLG

— Twijnstra 787 366 NLG

25. I indlæggene indgivet efter mellemdommen krævede de samme sagsøgere følgende erstatningsbeløb:

forhøjet med lovbestemt rente på 8% p.a., indtil betaling sker.

— Mulder 1 159 000 NLG

24. I replikken havde de samme sagsøgere krævet følgende erstatningsbeløb:

— Brinkhoff 1 166 000 NLG

— Mulder 841 734,60 NLG

— Muskens 778 500 NLG

— Twijnstra 1 069 000 NLG

sats for statslån, som de nederlandske myndigheder anvender».

eller i det mindste de beløb, som Domstolen finder passende og rimelige, forhøjet med renter på 8% p.a. at regne fra afsigelsen af mellemdommen, dvs. den 19. maj 1992, indtil betaling sker.

27. I indlægget afgivet efter mellemdommen erklærede Rådet sig indforstået med at yde erstatning i henhold til de i forordning nr. 2187/93 fastsatte betingelser.

26. I deres processkrift af 4. juni 1997, der blev indleveret efter afgivelsen af den sagskyndige rapport den 27. februar 1997, har sagsøgerne krævet følgende erstatningsbeløb:

28. Kommissionen har beregnet den erstatning, som sagsøgerne efter dens opfattelse har krav på, således:

— Mulder 703 090 NLG

— Mulder 50 579,15 NLG

— Brinkhoff 570 020 NLG

— Brinkhoff 109 675,55 NLG

— Muskens 535 762 NLG

— Muskens 120 090,83 NLG

— Twijnstra 751 141 NLG

— Twijnstra 137 299,20 NLG

forhøjet med renter indtil afsigelsen af mellemdommen den 19. maj 1992 »til den

29. Sagsøgeren i sag C-37/90, Heinemann, har i sin stævning nedlagt påstand om, at Rådet og Kommissionen dømmes til at betale ham 52 652 DEM, forhøjet med

lovbestemte renter på 7% p.a. at regne fra sagens anlæggelse.

30. I indlægget, som han indgav den 17. november 1993 efter afsigelsen af mellemdommen, krævede Heinemann et erstatningsbeløb på 71 826 DEM, med tillæg af rente på 7% at regne fra den 19. maj 1992, samt den skat, sagsøgeren var skyldig at svare af dette beløb i form af indkomstskat, og som beløber sig til 4 000 DEM.

31. I indlægget afgivet efter mellemdommen erklærede Rådet sig indforstået med at yde erstatning i henhold til de i forordning nr. 2187/93 fastsatte betingelser.

32. Kommissionen tilbød et erstatningsbeløb på 1 238 DEM.

Formaliteten

33. I sag C-104/89 påstår Kommissionen erstatningskravene afvist for så vidt angår den del af beløbet, der overstiger det i stævningen anførte.

34. I sag C-37/90 påstår Rådet og Kommissionen sagsøgerens krav, som første gang blev fremsat i dennes indlæg af 28. juni 1993, afvist. Dette krav vedrører renter for perioden før domsafsigelsen i 1992. De sagsøgte institutioner finder, at disse krav er nye og derfor ikke kan antages til realitetsbehandling ifølge procesreglementets artikel 42, stk. 2.

35. Sagsøgerne gør heroverfor gældende, at i Kampffmeyer m.fl.-dommen¹² fandt Domstolen, at de under retssagen anførte rettelser eller forhøjelser af det i stævningen indeholdte beløb ikke udgjorde nye anbringender i procesreglementets artikel 42's forstand.

36. Det skal i denne henseende blot bemærkes, at under en erstatningssag har sagsøgeren normalt under sagens forløb ret til at ændre det i stævningen krævede beløb. Ifølge fast praksis udgør den omstændighed, at erstatningsbeløbet præciseres efter sagsanlægget, »en udvikling af de påstande, der er nedlagt i stævningen; de kan således ... antages til realitetsbehandling«

12 — I denne dom af 2.6.1976, forenede sager 56/74-60/74, Kampffmeyer m.fl. mod Kommissionen og Rådet, Sml. s. 711, fandt Domstolen, at en erstatningssag, hvori parterne havde forbeholdt sig at angive skadens størrelse under sagens behandling, kunne antages til realitetsbehandling. I denne sag blev der anlagt sag pga. skader forårsaget i det driftsår, som ikke ved sagens anlæg var afsluttet, og Domstolen fandt, at sagen kunne antages til realitetsbehandling, selv om der i påstandene i stævningen ikke var angivet et specifikt erstatningsbeløb.

ifølge de relevante bestemmelser i procesreglementet¹³.

Realiteten

Beregning af erstatningen i almindelighed

37. På sagens nuværende trin skal Domstolen fastsætte det erstatningsbeløb, som Fællesskabet ved dommen fra 1992 blev tilpligtet at betale til en gruppe mælkeproducenter. I den pågældende dom har Domstolen ganske detaljeret anvist fremgangsmåden for beregningen af dette beløb: den tabte fortjeneste udgør forskellen mellem de indtægter, der af parterne defineres som den *hypotetiske indtægt*, de kunne have haft ved leverancer af mælk — i tilfælde af tildeling af en markedsføringskvote — og de indtægter, de faktisk har haft eller kunne have haft ved at erstatte mælkeproduktionen, og som af parterne benævnes den *alternative indtægt*.

38. Det største problem ved at fastsætte beløbet er, at dette ikke direkte kan udledes af de til rådighedværende oplysninger, og at det derfor er nødvendigt at basere sig på formodninger. Dette skyldes primært to ting, nemlig for det første, at det ved beregningen af indtægten fra det hypotetiske mælkesalg er nødvendigt for så vidt angår størstedelen af de faktorer, der indgår i indtægtsberegningen vedrørende den ikke-markedsføringsperiode, hvor producenten har ret til erstatning, at basere sig på gennemsnitlige statistiske værdier for den region, hvor producenten er etableret; og for det andet, at de af parterne fremlagte faktiske oplysninger til beregningen af den alternative indtægt for en stor dels vedkommende er klart utilstrækkelige, således at både skadelidte og institutionerne også ved denne beregning anvender almindelige statistiske værdier som grundlag for et bevis, der består i formodninger.

39. Under sagens behandling er parterne nået til principiel enighed vedrørende de forskellige poster — udgifts- og indtægtsposter — der skal tages hensyn til ved den pågældende beregning. Især har sagsøgerne ændret grundlaget for deres oprindelige beregning, således at de i store træk følger den metode, der er indeholdt i Rådets forordning nr. 2187/93, hvis generelle bestemmelser er nævnt ovenfor.

40. Det er vanskeligt her at vurdere rigtigheden af en sådan metode, dvs. berettigelsen af valget af de forskellige faktorer og de statistiske oplysninger, der anvendes for at

13 — Jf. særlig Domstolens dom af 15.7.1963, sag 25/62, Plaumann mod Kommissionen, Sml. 1954-1964, s. 411, org. ref.: Rec. s. 197. Det skal bemærkes, at der er en vis uoverensstemmelse mellem denne retspraksis og adskillige af dommene fra Retten i Første Instans i personalesager, hvor Retten afviste erstatningssager, hvori det krævede erstatningsbeløb ikke præcist var angivet. Jf. herom for nylig dom af 16.9.1998, sag T-215/97, Sari Kristiina Jouhki mod Kommissionen, Sml. Pers. I-A, s. 503, og II, s. 1513.

vurdere hver enkelt faktors betydning. I denne analyse udgør tilstedeværelsen af en række sagkyndige rapporter, som ikke eller i kun ringe grad adskiller sig fra den almindelige fremgangsmåde, og som således følger den samme metodik, imidlertid en vis støtte.

opgivne indtægt svarer til den, han kunne have haft ved at gøre en rimelig indsats.

42. Herefter skal jeg foretage en analyse af de forskellige indtægtsposter, som anføres af parterne i hver af de to forenede sager.

41. Det skal her undersøges, hvad denne beregningsmetode helt konkret består i. For at fastsætte den hypotetiske indtægt tager parterne hensyn til to indtægtskilder, salget af mælk og salget af udsætterkøer (dvs. køer, der ikke skal bruges til mælkeproduktion) og kalve; fra disse indtægter fratrækkes derefter kun de variable omkostninger, dvs. de omkostninger, der forsvinder ved ophøret med mælkeproduktionen, og ikke de faste udgifter, nemlig de udgifter, producenten har på trods af, at produktionen afbrydes. Fastsættelsen af den alternative indtægt baseres derimod på beregningen af indtægter fra de tre produktionsfaktorer, der frigøres som følge af ophør med mælkeproduktionen: kapital, jord og arbejdskraft. Anvendelsen af et formodningsbaseret system for beregningen af alternative indtægter er imidlertid lidt uklar, eftersom disse indtægter, der er reelle og ikke hypotetiske, i princippet skal vurderes direkte på grundlag af specifikke faktuelle elementer. Som allerede nævnt har parterne ikke fremlagt tilstrækkelige beviser, og derfor har brugen af abstrakte statistiske størrelser været nødvendig. De sagsøgte institutioner fremhæver i denne henseende, at den abstrakte beregning under alle omstændigheder gør det muligt at fastsætte en minimumsindtægt og således fastslå, hvorvidt den af hver sagsøger

Sag C-104/89

43. Med henblik på beregningen af den hypotetiske indtægt er det, som allerede nævnt, nødvendigt at fastsætte fortjenesten fra salg af såvel mælk som kalve og udsætterkøer i den periode, hvor sagsøgerne på ulovlig vis var forhindret i at sælge mælk, og derefter at fratrække de variable omkostninger fra disse beløb. I det følgende behandles først fastsættelsen af den periode, der skal tages i betragtning ved vurderingen af tabet, og dernæst analyseres de elementer, der indgår i den hypotetiske og den alternative indtægt.

De perioder, der skal tages i betragtning ved beregning af tabet

44. I præmis 26 i dommen fra 1992 fastslog Domstolen, at den periode, der skal tages i betragtning ved beregningen af

det tab, der skal erstattes, »er perioden mellem den 1. april 1984, hvor forordning nr. 857/84 trådte i kraft, og den 29. marts 1989, hvor forordning nr. 764/89 trådte i kraft«. Henset til den af Rådet påberåbte Birra Wührer m.fl.-dom¹⁴ skal det tilføjes, at den relevante periode for fastsættelsen af tabets omfang er perioden fra udløbet af den ikke-markedsføringsforpligtelse, som hver sagsøger på grundlag af forordning nr. 1078/77 har påtaget sig — dvs. fra den dag, sagsøgerne de facto ulovligt var forhindret i at genoptage mælkeproduktionen — indtil den dag, de udtrykkeligt blev tilbudt en ny produktionskvote, dvs. den 29. marts 1989, hvor forordning nr. 764/89 trådte i kraft. Denne forordning tildelte udtrykkeligt en referencemængde til producenter, der som sagsøgerne i den foreliggende sag havde påtaget sig en ikke-markedsføringsforpligtelse i henhold til forordning nr. 1078/77.

45. Udløbsdatoen for sagsøgernes ikke-markedsføringsforpligtelse var henholdsvis den 1. oktober 1984 for Mulder, den 5. maj 1984 for Brinkhoff, den 22. november 1984 for Muskens og endelig den 10. april 1985 for Twijnstra.

46. Det fremgår af de af sagsøgerne fremlagte sagkyndige rapporter, at Mulder gen-

optog mælkeproduktionen den 1. august 1988 og Brinkhoff den 31. december 1988. Muskens hævder at have genoptaget produktionen i slutningen af 1989 (s. 34 i bilag 35 til replikken). De kalenderår, der ifølge Twijnstra skal tages i betragtning ved beregning af tabet, er årene 1984-1988, og han udelukker således de tre måneder i 1989, der er omfattet af det sidste driftsår før tilbuddet om nye mælkekvoter som fastsat i forordning nr. 764/89. På trods heraf udtaler den sagkyndige, at Twijnstra's egentlige genoptagelse af mælkeproduktionen går tilbage til den 30. april 1988. Denne dato anfægtes hverken af sagsøgeren eller af fællesskabsinstitutionerne. Det viser sig således, at tre af sagsøgerne, og netop Mulder, Brinkhoff og Twijnstra, påbegyndte mælkeproduktionen før den 29. marts 1989. Problemet er herefter at fastslå, om disse datoer kan anses for det relevante sluttidspunkt for beregning af erstatningen. Kommissionen gør gældende, at året 1989 ikke skal indgå i beregningen, eftersom samtlige sagsøgere havde genoptaget produktionen i 1988.

47. På dette punkt er der ingen grund til at fravige Domstolens synspunkt i dommen fra 1992. Ifølge denne ophører den ret til erstatning, som blev anerkendt heri som følge af det tab, der skyldes manglende tildeling af referencemængder fastsat i forordning nr. 857/84, ved tildelingen af en ny referencemængde og således først den 29. marts 1989, hvor forordning nr. 764/89 trådte i kraft. En eventuel genoptagelse af mælkeproduktion før denne dato udgør en indtægtskilde, der skal tages hensyn til ved vurderingen af erstatningen. Det følger heraf, at såfremt den opnåede

14 — I dom af 27.1.1982, forenede sager 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 og 5/81, Sml. s. 85, fastslog Domstolen i præmis 10, at »forældelsesfristen for erstatningssøgsmålet mod Fællesskabet ikke [kan] begynde at løbe, før alle de betingelser, som er en forudsætning for erstatningspligten, er opfyldt, navnlig ikke før det tab, der skal erstattes, er kendt« og da det »drejer sig om tilfælde, hvor Fællesskabets ansvar har sin oprindelse i en generel retsakt, kan forældelsesfristen følgelig ikke begynde at løbe, førend retsaktens skadevoldende følger har vist sig, og — ud fra de i sagen foreliggende omstændigheder — følgelig ikke førend det tidspunkt, hvor der er vished for, at sagsøgerne, der har foretaget forretningstransaktioner, der giver dem ret til udbetaling af restitutioner, har lidt et tab«.

indtægt er højere end den, sagsøgeren kunne have haft ved tildeling af en mælkekvote, gives der ingen erstatning, mens sagsøgeren i modsat fald har ret til en erstatning, der udgøres af forskellen mellem den hypotetiske og den egentlige indtægt. Jeg mener derfor, at den periode, der skal tages i betragtning ved vurderingen af erstatningen, begynder den dag, som parterne har angivet, hvor ikke-markedsføringsforpligtelsen ophørte, og slutter den 29. marts 1989.

(salg af mælk samt salg af udsætterkøer og kalve) og de variable omkostninger, som knytter sig dertil.

— Referencemængderne for den hypotetiske mælkeproduktion i årene 1984-1989

48. Da det under alle omstændigheder er vanskeligt, på grundlag af de af parterne og navnlig af sagsøgerne fremlagte oplysninger, at beregne det præcise erstatningsbeløb i forhold til den periode, i løbet af hvilken de rent faktisk har genoptaget produktionen og solgt mælk, synes det rimeligt og retfærdigt at udelukke denne periode af driftsåret 1988/89 fra den almindelige beregning af erstatningsbeløbet, således som også den sagkyndige har gjort.

50. I præmis 28 i dommen fra 1992 fastslog Domstolen, at for at fastslå de referencemængder, som sagsøgerne havde ret til i årene 1984-1989, skulle der tages hensyn til »den mængde mælk, de har leveret i en repræsentativ periode forud for deres ikke-markedsføringsperiode, såsom den mængde, der dannede grundlaget for beregningen af ikke-markedsføringspræmien« i henhold til forordning nr. 1078/77.

51. Sagsøgerne havde følgende referencemængder:

Den hypotetiske indtægt

Mulder	463 566 kg
Brinkhoff	296 507 kg
Muskens	300 340 kg
Twijnstra	591 905 kg

49. Ved beregningen af den hypotetiske indtægt er det nødvendigt indledningsvis at fastsætte sagsøgernes hypotetiske produktionsmængder for de pågældende driftsår, for derefter at undersøge de to indtægtskilder fra mælkeproduktionen

52. Parterne er enige om at anse disse mængder for de hypotetiske produktionskvoter for driftsårene 1984-1989.

53. Domstolen nævnte derefter, stadig i dommen fra 1992 (præmis 29), at denne mængde »skal forhøjes med 1% ved analog anvendelse af artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 857/84 for at sikre, at sagsøgerne ikke underkastes særlige begrænsninger i forhold til de producenter, hvis referencemængder er fastsat i henhold til nævnte artikel 2« og skal nedjusteres på grundlag af en nedsættelsessats, »der er repræsentativ for de nedsættelser, der blev foretaget for de af artikel 2 omfattede producenter, for at undgå, at sagsøgerne opnår en uberettiget fordel i forhold til denne gruppe erhvervsdrivende«. Disse sidstnævnte nedsættelsessatser fastsættes af medlemsstaterne i de tilfælde, hvor de nationale myndigheder, med henblik på at fastsætte tillægsafgiften i artikel 5c, stk. 1, i Rådets forordning (EØF) nr. 804/68 af 27. juni 1968 om den fælles markedsordning for mælk og mejeriprodukter (EFT 1968 I, s. 169), som beregningsgrundlag ikke anvender den leverede eller opkøbte mælk i kalenderåret 1981, men i 1982 eller 1983. Dette sikrer, at der ikke sker en overskridelse af den samlede mængde, der garanteres hver medlemsstat og som udtrykkeligt fremgår af stk. 3 i samme artikel 5c¹⁵.

54. Under sagen blev parterne enige om hvad angår nedsættelsessatserne at anvende de satser, der normalt anvendes af de nederlandske myndigheder ved beregningen af erstatning i henhold til forordning nr. 2187/93. Disse takster er følgende:

1984/85	2,05%
1985/86	3,03%
1986/87	3,03%
1987/88	4,97%
1988/89	7,34%
1989/90	7,34%

55. Det kan derfor lægges til grund, at produktionsmængderne for de forskellige driftsår er de mængder, som parterne er blevet enige om, bortset fra eventuelle fradrag, som skyldes, at der alene tages hensyn til en del af og ikke hele driftsåret (f.eks. driftsåret 1984/85, hvor Mulder's referencemængde skal nedsættes i forhold til det antal dage i dette år, der ikke indgår i beregningen af erstatningen; den for denne beregning relevante periode er således på 122 dage for 1984/85, og referencemængden er lig med 49% af det samlede beløb).

15 — I artikel 2 i forordning nr. 857/84 bestemmes, at »den [i forordning nr. 804/68 indeholdte] artikel 5c, stk. 1, omhandlede referencemængde er lig med den mængde mælk eller mælkeækvivalent, som producenten har leveret i kalenderåret 1981 (formel A), eller den mængde mælk eller mælkeækvivalent, som en opkøber har indkøbt i kalenderåret 1981 (formel B), forhøjet med 1%« (stk. 1) og det bestemmes i øvrigt, at: »Medlemsstaterne kan dog bestemme, at den i stk. 1 omhandlede referencemængde på deres område er lig med den mængde mælk eller mælkeækvivalent, der er leveret eller opkøbt i kalenderåret 1982 eller 1983, afpasset med en procentsats på en sådan måde, at den i artikel 5c i forordning (EØF) nr. 804/68 fastsatte garantimængde ikke overskrides« (stk. 2).

— Den hypotetiske indtægt fra salg af mælk

56. Sagsøgerne er ikke fremkommet med specifikke oplysninger om deres mælkeproduktion, som gør det muligt at fastsætte den hypotetiske indtægt for den omfattede periode, men de har beregnet det økonomiske tab i de forskellige driftsår ved at basere sig på en række statistikker om indtægter fra repræsentative bedrifter inden

for samme sektor. Rådet og Kommissionen har bestridt, at det er muligt på dette grundlag at fastsætte sagsøgernes hypotetiske indtægter og har som beregningsmetode anført den af Rådet i forordning nr. 2187/93 nævnte med forbehold for Domstolens »eventuelle korrektioner«. Ifølge sagsøgerne er den samlede hypotetiske indtægt for 100 kg mælk, under anvendelse af DELAR-metoden, dvs. den af de nederlandske myndigheder anvendte metode¹⁶, følgende:

År	Mulder	Brinkhoff	Muskens	Twijnstra
1984/85	62	59	68	—
1985/86	65	64	57	48
1986/87	65	75	58	50
1987/88	70	64	63	54
1988/89	77	67	68	61
1989/90				
1990/91				

Rådet og Kommissionen anfægter disse oplysninger og gør opmærksom på, at for det første svarer den af sagsøgerne anførte gennemsnitsindtægt for 100 kg mælk til mere eller mindre 62 NLG, sammenlignet med 45 NLG i forordning nr. 2187/93; og for det andet har sagsøgerne fået disse oplysninger fra en privat erhvervsorganisation, der fastsætter indtægten på grundlag af statistiske oplysninger — DELAR-metoden — som under ingen omstændigheder kan anses for at være repræsentativ for landbrugsproduktionen i Nederlandene. Disse oplysninger kan derfor ikke kontrolleres. Kommissionen angiver følgende tal for det nationale gennemsnit for indtægt fra

mælkesalg i driftsårene 1984-1989, stadig for salg af 100 kg mælk:

År	Kommissionen
1984/85	39,83
1985/86	41,01
1986/87	44,96
1987/88	49,40
1988/89	53,43
1989/90	54,94
1990/91	49,81

16 — Jf. bilag 1 til den sagkyndige rapport, vedlagt processkriftet af 18.6.1990, s. 24 i originalversionen.

57. Under sagen blev parterne enige om en mælkepris og dermed om fortjenestmargenen. De blev under alle omstændigheder enige om ikke at basere sig på almindelige statistiske oplysninger om det nationale gennemsnit, men på den egentlige mælkepris fra de mejerier, hvortil de normalt leverede mælk. Den udpegede sagkyndige blev således bedt om at fastsætte den

specifikke mælkepris for hver sagsøger og dennes nettofortjeneste heraf. På side 18 i den sagkyndige rapport figurerer, som det fremgår af nedenstående skemaer, den pris inkl. afgifter, som hvert mejeri har betalt (skema A), samt hver enkelt sagsøgers indtægt fra mælk solgt i perioden 1984-1989 (skema B).

Skema A

	Twee Provinciën (alt) (1) ha/kg	Noord-Nederland (2) ha/kg	Nestlé Ned. Friesland (3) ha/kg	Campina (4) ha/kg	De Goede Verwachting (5) ha/kg
1984	77,87	77,39	77,94	76,73	79,58
1985	78,97	79,06	80,03	77,09	79,56
1986	78,77	78,34	80,06	78,63	79,78
1987	80,55	79,34	81,05	79,57	81,28
1988	85,63	84,90	87,11	82,12	85,83
1989	84,35	80,36	86,22	86,32	85,40

1) Mulder

2) Brinkhoff

3) Brinkhoff

4) Muskens

5) Twijnstra

Skema B

	Mulder		Brinkhoff		Muskens		Twijnstra	
	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg
1984/85	177 582 (1)	77,87	206 031 (3)	77,67	80 978 (5)	76,73	0 (7)	79,58
1985/86	358 536	78,97	230 997	79,55	226 762	77,09	449 845	79,56
1986/87	357 628	78,77	229 995	79,20	231 292	78,63	462 493	79,78
1987/88	358 393	80,55	228 226	80,20	229 374	79,57	461 762	81,28
1988/89	101 779 (2)	85,63	201 386 (4)	86,01	230 821 (6)	82,12	39 078 (8)	85,83

(1) fra 1/10/84

(2) til 9/7/88

(3) fra 5/5/84

(4) til 2/2/89

(5) fra 22/11/84

(6) til 31/3/89

(7) fra 10/4/85

(8) til 30/4/88

58. Sagsøgerne er i almindelighed af den opfattelse, at de af den sagkyndige opgivne priser er korrekte. Under henvisning til LEI's (Landbouw Economisch Instituut) indlæg vedrørende den sagkyndige rapport — vedlagt deres processkrift af 4. juni 1997 — påstår de imidlertid, at den sagkyndige faktisk har nedsat erstatningsbeløbet med ca. 10 000 NLG ved at tage hensyn til kalenderår og ikke til de forskellige driftsår, der løber fra den 1. april hvert år.

opkøbt mejeriet Twee Provinciën og således i teorien er blevet den hypotetiske aftager af Twijnstra's mælkeleverancer. På baggrund af det anførte mener jeg derfor, at det er rimeligt og retfærdigt, at beregningen af (den hypotetiske) indtægt fra mælkesalg udføres på baggrund af de af den sagkyndige nævnte tal, som er anført ovenfor. Det gælder imidlertid ikke for indtægten i driftsåret 1988/89, der, som allerede anført, er fastsat af den sagkyndige på grundlag af oplysninger, som har vist sig ukorrekte.

— Den hypotetiske indtægt fra salg af udsætterkøer og kalve

59. Disse kritikpunkter påvirker ikke troværdigheden af de af den sagkyndige fremlagte oplysninger. Sidstnævnte har under retsmødet under alle omstændigheder fremlagt oplysninger om indtægter beregnet på grundlag af den gennemsnitlige mælkepris i de forskellige driftsår. Det fremgår af disse skemaer, at de årlige indtægter varierer så lidt, at det kun giver en forholdsvis begrænset stigning i den samlede indtægt. Det synes heller ikke velbegrundet at gøre gældende, som Kommissionen, at den sagkyndige har begået en fejl ved i Twijnstra's tilfælde at anvende oplysninger om den årlige mælkepris fra mejeriet »De Goede Verwachting« og ikke fra mejeriet »Twee Provinciën«, som sagsøgeren har oplyst, er det mejeri, han normalt leverer til. I denne henseende er det tilstrækkeligt at bemærke, at den sagkyndige har præciseret, at det første mejeri, De Goede Verwachting, har

60. Med henblik på beregningen af den hypotetiske indtægt skal der derefter tages hensyn til salg af såkaldte »udsætterkøer« (dvs. køer beregnet til slagting) og kalve. Dette punkt blev specifikt inddraget af Kommissionen i forbindelse med beregningen af tilbuddet om erstatning som følge af dommen fra 1992, selv om parterne ikke havde optaget dette punkt som en selvstændig post i de sagkyndige rapporter, der blev fremlagt under den skriftlige forhandling forud for domsafsigelsen. Sagsøgerne har således medregnet årsindtægterne fra salg af udsætterkøer og kalve. De har

ligeledes anført beløbene for disse indtægter, baseret på LEI's statistikker (jf. bilag 1 i processkriftet af 22.12.1993, skema 1), som fremgår af nedenstående skema.

	1984	1985	1986	1987	1988
Omsætning og vækst pr. ko *					
LEI	710	790	685	815	940
DELAR	745	840	760	890	990
Forskel i %	+ 4,9 %	+ 6,3 %	+ 10,9 %	+ 9,2 %	+ 5,3 %

* Indtægt fra salg af udsætterkøer og kalve pr. 100 kg mælk.

Kommissionen har på sin side fremlagt priser på kalve og køer (jf. nedenstående skema), der ifølge denne er højere end de priser, sagsøgerne har angivet.

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Prisen for kalve	385	395	418	440	465
Restværdi for malkekøer	1 600	1 650	1 700	1 750	1 800

Hvad angår priserne på kalve og køer blev parterne enige om at anvende de af Kommissionen fremlagte tal, som fremgår af ovenstående skema.

61. Hvad angår fastsættelsen af den hypotetiske indtægt fra salg af udsætterkøer og kalve tager den sagkyndige, idet han baserer sin beregning på de af Kommissionen anførte priser pr. dyr, udgangspunkt i, at antallet af dyr er forskellig fra det antal,

parterne gik ud fra, for så vidt som han medregner hele den kvægbesætning, der er nødvendig for en egenfornyelse af besætningen og således for opretholdelse af en konstant mælkeproduktion. Det samlede antal dyr for en besætning med 100 malkekøer fremgår af skema A. Indtægterne fra salg af udsætterkøer og kalve for hver sagsøger i de relevante fem driftsår fremgår af skema B. Det skal bemærkes, at den sagkyndige har rundet antallet af køer og kalve op i de tilfælde, hvor beregningen resulterede i en brøk i stedet for i et helt tal.

Skema A

Begyndelsen af året	Fødsel	Tab	Salg	Erstatning - +	Slutningen af året		
Malkekøer	100	—	(1)	(25)	—	26	100
Kvier + 2 år	12	—	—	—	(12)	12	12
Kvier fra 1-2 år	26	—	—	—	(26)	26	26
Kvier fra 0-1 år	27	—	(1)	—	(26)	27	27
Hun-kalve	0	50	(6)	(17)	(27)	0	0
Han-kalve		50	(7)	(43)	—	0	0
I alt	165	100	(15)	(85)	(91)	91	165

Skema B

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Mulder					
Indtægter fra køer og kalve	29 024	62 840	62 606	52 012	49 498
Brinkhoff					
Indtægter fra køer og kalve	34 976	38 949	39 677	33 373	27 349
Muskens					
Indtægter fra køer og kalve	13 737	38 949	34 239	37 075	33 090
Twijnstra					
Indtægter fra køer og kalve	0	78 076	79 467	65 984	5 114

Såvel institutionerne som sagsøgerne anfægter disse beregninger samt resultaterne heraf og gør generelt gældende, at afrundingen opad ændrer det endelige beløb. På baggrund af LEI's bemærkninger om den sagkyndige rapport gør Kommissionen navnlig gældende, at uanset at det er korrekt, at beregningen af det gennemsnitlige antal mælkeproducerende køer på en landbrugsbedrift kan omfatte tiendedele af et dyr, kan en afrunding medføre, at der

medregnes yderligere fem eller sekstusinde kg mælk i forhold til den faktiske årlige mængde.

62. Bortset fra dette — i øvrigt ubetydelige — kritikpunkt har parterne ikke anfægtet oplysningerne om besætningens sammensætning eller foreslået andre meto-

der til fastsættelse af antallet af kvæg. Under disse omstændigheder er det hensigtsmæssigt at følge den sagkyndiges beregning, hvori der i øvrigt tages højde for den »gennemsnitspris« for udsætterkøer og kalve, parterne er blevet enige om.

— De variable omkostninger

63. For at beregne omkostningerne forbundet med mælkeproduktion tager Rådet og Kommissionen udelukkende hensyn til de variable omkostninger, dvs. de omkostninger, som forsvinder ved ophør med mælkeproduktion, og ikke til de faste omkostninger, dvs. de omkostninger, som sag-

søgerne stadig skal afholde ved ophør med mælkeproduktion. Trettende betragtning til forordning nr. 2187/93 henviser til de variable omkostninger og præciserer, at den potentielle indtægt beregnes ved, at »udgiftssiden kun har fradrag for de variable omkostninger, der umiddelbart bortfalder ved ophør med mælkeproduktion, men intet fradrag for de faste omkostninger vedrørende jorden, arbejdskraften og kapitalen«. Selv om Rådet ikke har medregnet »arbejdskraften« i de variable omkostninger, har Rådet og Kommissionen i den foreliggende sag fundet det nødvendigt, ud over de øvrige variable omkostninger, at tage hensyn til omkostningerne forbundet med ekstern (hypotetisk) arbejdskraft. Og således er diskussionen om dette punkt, samt punktet om udgifter til foder, blevet genstand for den væsentlige uenighed vedrørende beregningen af de variable omkostninger.

Kommissionens oplysninger

Variable omkostninger	1984	1985	1986	1987
Muskens	- 18,10	- 35,63	- 35,30	- 34,72
Mulder	- 27,34	- 29,56	- 28,91	- 26,16
	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
Brinkhoff	- 42,92	- 36,38	- 32,98	- 31,92
Twijnstra	—	- 42,41	- 40,21	- 39,31

Sagsøgernes oplysninger

Variable omkostninger, navnlig til foder	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Mulder	52,65	53,37	48,58	42,55	40,92
Brinkhoff	49,07	49,74	45,28	39,66	38,14
Muskens	50,18	50,87	46,30	40,56	39,01
Twijnstra	38,27	38,79	35,31	30,93	29,75

64. I modsætning til parterne har den sagkyndige defineret de forskellige udgiftsru-brikker og anført de oplysninger, som fremgår af nedenstående skemaer. Disse

vedrører to områder i Nederlandene. For hvert område er der taget højde for to særskilte omkostningsgrupper.

Oplysninger for det nordlige område i Nederlandene
Første skema

År	Foder NLG/stk.	Andre variable omkost- ninger NLG/stk.	Sml. variable omkost- ninger NLG/stk.	Antal kvæg/ha	I alt NLG/ha	I alt 2 NLG/ha	I alt NLG/ha
1984/85	1 391	207	1 598	2,03	3 244	2 050	5 294
1985/86	1 398	217	1 615	2,02	3 262	2 093	5 355
1986/87	1 319	268	1 587	1,88	2 984	2 084	5 068
1987/88	1 129	304	1 433	1,79	2 565	1 955	4 520
1988/89	1 142	322	1 464	1,68	2 460	1 786	4 246

Andet skema

År	Energi NLG/ha	Omkostn. ved dyrkning NLG	Frø mv.	Under- leverance	Leje og vedlige- holdelse af maskiner	Vedlige- holdelse af bygninger	Foder til andre dyr	I alt 2 NLG/ha
1984/85	194	595	- 196	298	1 083	87	- 11	2 050
1985/86	186	679	- 292	290	1 149	88	- 7	2 093
1986/87	139	651	- 360	272	1 285	104	- 7	2 084
1987/88	137	537	- 546	357	1 357	121	- 8	1 955
1988/89	127	498	- 608	304	1 339	135	- 9	1 786

Oplysninger for det vestlige område i Nederlandene

Første skema

År	Foder NLG/stk.	Andre variable omkostn. NLG/stk.	Samlede variable omkostn. NLG/stk.	Samlede omkostn. antal kvæg/ha	Sml. omkostn. i alt/ha NLG/ha	I alt 2 NLG/ha	I alt NLG/ha
1984/85	1 622	248	1 870	2,32	4 338	1 948	6 287
1985/86	1 589	226	1 815	2,2	3 993	2 017	6 010
1986/87	1 517	243	1 760	2,06	3 626	2 181	5 806
1987/88	1 286	303	1 589	1,87	2 971	1 907	4 879
1988/89	1 229	279	1 508	1,81	2 729	1 845	4 574

Andet skema

År		Energi NLG/ha	Omkostn. ved dyrkning NLG	Under- leverance NLG/ha	Leje og vedlige- holdelse af maskiner	Vedlige- holdelse af bygninger	Foder til andre dyr	I alt 2 NLG/ha
1984/85	194	477	-208	240	1 149	116	- 20	1 948
1985/86	186	535	-204	262	1 159	103	- 24	2 017
1986/87	139	521	-188	240	1 361	124	- 16	2 181
1987/88	137	401	-433	345	1 357	123	- 23	1 907
1988/89	127	386	-443	319	1 342	138	- 24	1 845

Sagsøgerne samt de sagsøgte institutioner har kritiseret disse oplysninger hvad angår såvel de forskellige udgiftsrubrikker samt vurderingen af de dertil hørende beløb. Ifølge sagsøgerne, som henviser til LEI's rapport, vedlagt deres processkrift af 4. juni 1997, er størstedelen af de indtægter, som fremgår af andet skema på side 33 i den sagkyndige rapport (energi, udgifter i forbindelse med dyrkning, foder til andre dyr end de, der indgår i mælkeproduktionen, lejeudgifter og især vedligeholdelse af

maskiner og stalde, som udgør et relativt stort beløb), ikke omfattet af begrebet variable omkostninger, for så vidt det drejer sig om udgifter forbundet med aktiviteter, som også udøves ved ophør med mælkeproduktion. LEI fremhæver i sin rapport, at især lønudgifter, omkostninger ved vedligeholdelse af udstyr og bygninger, samt udgifter til vand og energiforbrug ikke kan anses for variable omkostninger, selv om de påvirker den indtægt, der normalt opnås fra mælkeproduktionen. LEI fra-

trækker således disse omkostninger, uden dog herved at nedsætte denne indtægt mærkbart, da disse omkostninger sættes meget lavt. LEI bemærker ligeledes, at rubrikkerne vedrørende omkostninger til frø og plantebeskyttelsesmidler er medregnet to gange, i og med at de figurerer i anden kolonne i såvel første som andet skema. Hvad angår beregningen af omkost-

ninger mener LEI endelig, at den af Kommissionen i beslutning 85/377/EØF¹⁷ nævnte ordning er anvendelig, og anfører, henset til de forskellige rubrikker i denne beslutning, de omkostninger, der figurerer i nedenstående skema. Disse oplysninger vedrører den årlige produktion pr. 100 kg mælk og omfatter såvel variable omkostninger (skema A) som faste, reducerede, omkostninger (skema B):

Skema A

Regnskabsår	Variable omkostninger, bortset fra kraftfoder (s. 33 i Ernst & Young's rapport, skema 1), »i alt variable/ha« i alt efter rettelse vedrørende omkostning til foder	Kraftfoder (malkekøer 1975-1995 s. 110, bilag 1a)	Samlede variable omkostninger pr. ha
1984/85	3 191	605	3 796
1985/86	3 192	680	3 872
1986/87	2 914	642	3 556
1987/88	2 471	529	3 000
1988/89	2 373	487	2 860

17 — I bilag I til denne kommissionsbeslutning af 7.6.1985 om opstilling af fællesskabsklassifikation af landbrugsbedrifter (EFT L 220, s. 1) bestemmes i punkt c), at »ved beregning af standarddækningsbidragene trækkes følgende specifikke omkostninger fra bruttoproduktionen: 1) for vegetabiliske produkter: frø og plantemateriale (indkøbt eller produceret på bedriften; indkøbt godning; plantebeskyttelsesmidler; diverse specifikke omkostninger, herunder: vand til vanding, opvarmning, tørring, specifikke omkostninger ved afsætningen (f.eks. sortering, rensning, emballering) og forarbejdningsomkostninger; specifikke forsikringsomkostninger; andre specifikke omkostninger«.

Skema B

Ikke-variable omkostninger, der skal fratrækkes						
År	Brændstof	Leje af maskiner mv.	Løn	Vand	Elektricitet	Materiel
1984/85	110	78	297	62	157	129
1985/86	117	83	290	54	152	133
1986/87	89	82	273	64	104	144
1987/88	81	67	355	59	101	142
1988/89	79	64	304	55	93	151

Sml. ikke-variable omkostninger, der skal fratrækkes		I alt	I alt
År	I alt	Variable omkostninger	Omkostninger, der skal fratrækkes
1984/85	833	3 796	4 629
1985/86	829	3 872	4 701
1986/87	756	3 556	4 312
1987/88	805	3 000	3 805
1988/89	746	2 860	3 606

På grundlag af disse oplysninger beregner LEI sagsøgernes (hypotetiske) produktionsomkostninger for mælk i driftsårene 1984-1989 således:

År	Mulder		Brinkhoff		Muskens		Twijnstra	
	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg
1984/85	96 382	42,26	113 422	42,76	38 975	36,93	0	0
1985/86	190 843	42,03	121 022	41,67	111 115	37,77	236 077	42,72
1986/87	174 300	38,39	112 377	38,70	102 577	34,87	222 462	38,37
1987/88	148 802	33,44	95 658	33,61	97 657	33,88	189 190	33,30
1988/89	39 984	33,64	79 685	34,03	91 654	32,61	15 346	33,71

65. Den sagkyndige fremhævede under den mundtlige forhandling, at LEI i de variable omkostninger har inkluderet leje og vedligeholdelse af maskiner, brændstof, elektricitet og vand og ligeledes har erkendt at have taget højde for udgiftskilder, som ikke er medtaget i parternes beregninger, men som alligevel af disse anses for at være alternative indtægtskilder og således, under alle omstændigheder, er fratrullet den samlede hypotetiske indtægt. Navnlig ved at sammenligne de af LEI opgivne tal og tallene i den sagkyndige rapport kommer man, ifølge den sagkyndige, til nogenlunde samme resultat, hvor den eneste forskel skyldes vurderingen af omkostningerne (hvor LEI's er lavere) ved vedligeholdelse af maskiner.

digheder og følger i store træk Kommissionens definition af variable omkostninger indeholdt i beslutning 85/377.

67. Efter at have foretaget en almindelig undersøgelse af elementerne i produktionsomkostningerne, skal der foretages en detaljeret undersøgelse af de to hovedelementer i disse omkostninger, nemlig udgiften til køb af foder og til benyttelse af ekstern arbejdskraft.

— Udgift til foder

66. Den sagkyndiges fremstilling er detaljeret, men ikke klar. Der anføres således adskillige udgiftsposter, som imidlertid ikke synes direkte forbundet med mælkeproduktionen. Men eftersom en sådan fremgangsmåde straffer de landmænd, der allerede uretmæssigt er blevet ramt, mener jeg derimod, at der ved beregningen af omkostninger, der skal fratrækkes den hypotetiske indtægt, kun skal tages hensyn til de omkostninger, der reelt og ikke kun marginalt er forbundet med mælkeproduktionen. Jeg mener derfor ikke, at det af den sagkyndige udarbejdede omkostningsskema er helt troværdigt. Derimod kan de af LEI fremlagte tal, som fremgår af det af sagsøgerne fremlagte dokument, og som således må være udtryk for, at disse er indforstået hermed, og som heller ikke er bestridt af Kommissionen, udgøre et troværdigt referencegrundlag. LEI baserer sig på officielle oplysninger fra de nederlandske myn-

68. Fastsættelsen af udgiften til foder rejser to problemer: Det første vedrører det antal køer, der var nødvendigt, for at sagsøgerne i perioden 1984-1989 kunne producere den førnævnte mælkemængde, det andet vedrører derimod muligheden for tillige at fastsætte denne udgift i forhold til bedriftens størrelse.

69. 1) Hvad angår udgiften til foder afviger de af sagsøgerne og af Kommissionen fremlagte tal mærkbart fra hinanden: Sagsøgerne fremhæver, at de tal, de har baseret sig på, varierer mellem 26 og 37 NLG pr. 100 kg mælk (jf. LEI's rapport vedlagt indlægget af 22.12.1993), mens de tal, Kommissionen har baseret sig på, varierer mellem 60 og 70 NLG, stadig pr. 100 kg mælk. Denne forskel synes at skyldes

forskellige opfattelser af det antal køer, der kræves for mælkeproduktionen i hvert driftsår. Ifølge Kommissionen og Rådet må det antages, at antallet af køer forblev uforandret i den periode, der tages i betragtning ved beregning af erstatningen, hvilket medfører, at det antal køer, der skal tages i betragtning, er det antal, som sagsøgerne besad i begyndelsen af ikke-markedsføringsperioden, nemlig 1978. Ifølge sagsøgerne skal man derimod, henset til stigningen i landbrugsproduktionen i hele Europa, hvilket er statistisk bevist, tage udgangspunkt i tallene for gennemsnitsproduktionen for nederlandske landbrug i perioden 1984-1989. Kommissionen gør i denne henseende gældende, at for mindst tre af de fire sagsøgende producenter var produktiviteten allerede lav i forhold til gennemsnittet i perioden forud for ikke-markedsføringsforpligtelsen, og at produk-

tionskapaciteten for de forskellige bedrifter således er en oplysning, der ikke kan undervurderes.

70. Den sagkyndige benægter, ligesom sagsøgerne, derimod, at man ved beregningen af foderudgiften kan se bort fra landbrugsbedrifternes gennemsnitsproduktivitet, der, som det er påvist, er konstant stigende. Den sagkyndige drager den logiske konsekvens heraf, at sagsøgernes produktivitet skal fastsættes på grundlag af almindelige oplysninger om de regioner, hvori sagsøgernes bedrifter er beliggende. De almindelige statistikker for produktiviteten i de nordlige og vestlige regioner i Nederlandene er ifølge den sagkyndige følgende:

År	Nord	Vest
1984/85	5 410 kg/år	5 455 kg/år
1985/86	5 600 kg/år	5 660 kg/år
1986/87	6 000 kg/år	6 015 kg/år
1987/88	6 390 kg/år	6 120 kg/år
1988/89	6 435 kg/år	6 155 kg/år

På grundlag af disse oplysninger konkluderer den sagkyndige, at det antal køer, der i perioden 1984-1989 var nødvendigt for at

sikre, at hver sagsøger kunne producere sin referencemængde, er det antal, der fremgår af nedenstående skema:

Antal køer	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Mulder					
Referencemængde	458 604	454 01	454 015	444 932	433 836
Produktivitet	5 410	55 600	6 000	6 390	6 435
Antal køer	85	82	76	70	68
Brinkhoff					
Referencemængde	293 333	290 398	290 398	284 588	277 491
Produktivitet	5 410	5 600	6 000	6 390	6 435
Antal køer	55	52	49	45	44
Muskens					
Referencemængde	297 125	294 152	294 152	288 267	281 078
Produktivitet	5 455	5 660	6 015	6 120	6 155
Antal køer	55	52	49	48	46
Twijnstra					
Referencemængde	585 569	579 710	579 710	568 112	553 944
Produktivitet	5 410	5 600	6 000	6 390	6 435
Antal køer	109	104	97	89	87

Stadig ifølge den sagkyndige er den årlige foderudgift pr. ko i henholdsvis de nordlige og vestlige områder den, der fremgår af nedenstående to skemaer:

Vestlige områder

Nordlige områder

Foder NLG/ko	
1984/85	1 391
1985/86	1 398
1986/87	1 319
1987/88	1 129
1988/89	1 142

Foder NLG/ko	
1984/85	1 622
1985/86	1 589
1986/87	1 517
1987/88	1 286
1988/89	1 229

71. Jeg er enig i den sagkyndiges analyse. Med henblik på at beregne hver bedrifts hypotetiske udvikling er det rimeligt og

retfærdigt at basere sig på nationale gennemsnitsværdier. Denne udvikling kan således ikke beregnes udelukkende på basis af (hypotetiske) oplysninger om hver bedrift, da disse oplysninger varierer på grund af en række interne og eksterne forhold, i relation til hvilke det er vanskeligt på grundlag af formodninger at fastslå indvirkningen på produktionsmængden. Ifølge denne fremgangsmåde tager den sagkyndige ganske vist udgangspunkt i en individuel oplysning, nemlig hver producents referencemængde, som bestemt udgør en oplysning om bedriftens kapacitet og størrelse, men han bearbejder derefter denne værdi ved at tage højde for udviklingen af det nationale gennemsnit, som udgør eneste referencepunkt med henblik på at beregne en bedrifts udvikling.

ønsomkostninger. Ved at følge Kommissionens beregningsmetode stiger omkostningerne derimod proportionalt med bedriftens størrelse.

73. På dette punkt er det tilstrækkeligt at henvise til den sagkyndiges kritiske bemærkninger, som viser, at Kommissionen ved at medtage bedriftens areal i de elementer, på grundlag af hvilke foderudgiften fastsættes, i den pågældende beregning har taget hensyn til omkostninger (såsom foder og dyrlægeudgifter), der ligeledes kan vedrøre andre dyr på bedriften. Dette bekræfter, at de af Kommissionen anførte oplysninger ikke kan tages i betragtning ved beregningen af de variable omkostninger.

72. 2) Ved undersøgelsen af det andet problem vedrørende fastsættelsen af foderudgiften skal det bemærkes, at Kommissionen ligeledes tager hensyn til hver bedrifts areal. Den begrundet dette valg med såvel de officielle beregningsmetoder fra LEI som med nødvendigheden af at beregne produktiviteten i forhold til hver bedrifts størrelse. Den anvendte metode består i at dividere hver bedrifts antal hektar med antallet af køer og antal kg produceret mælk. Sagsøgerne anfægter Kommissionens beregninger, idet det gøres gældende, at disse er baseret på oplysninger, som på ingen måde er realistiske, idet de ikke tager højde for den omstændighed, at de variable omkostninger for mælkeproduktionen er omvendt proportionale med bedriftens størrelse, dvs. jo større bedriften er, desto mindre er de variable omkostningers indvirkning på de samlede produkti-

— Lønudgifter

74. Sagsøgerne hævder alle, at de ikke havde ansat ekstern arbejdskraft i den periode, som fulgte efter ophøret med mælkeproduktionen. Men da det drejer sig om at beregne en hypotetisk indtægt, skal det alligevel afgøres, hvorvidt der også skal tages hensyn til denne udgiftspost ved beregningen af den samlede produktionsudgift og på grundlag heraf den erhvervsdrivendes (hypotetiske) indtægt, dvs. hvorvidt man for (den hypotetiske) produktion af referencemængden ligeledes skal inkludere (den hypotetiske) udgift til ekstern arbejdskraft.

Kommissionen har valgt at tage hensyn til samtlige sagsøgers lønudgifter og fremlægger i denne henseende følgende tal, som refererer til en produktion på 100 kg mælk:

Omkostninger til arbejdskraft	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Mulder	21,87	22,15	22,16	22,41	23,11
Brinkhoff	12,80	12,97	12,97	13,11	13,53
Muskens	12,08	12,23	12,24	12,37	12,76
Twijnstra	19,23	19,47	19,48	19,69	20,31

Sagsøgerne anfægter principielt denne beregningsmodel, idet de afviser, at lønudgifterne skal fratrækkes den hypotetiske indtægt. De anfører til støtte herfor, at ifølge LEI's statistikker er bedrifternes udgift til lønnet personale normalt aldrig højere end 4% af den samlede arbejdskraft, der benyttes på bedriften. De bemærker endvidere, at såvel i beslutning 85/377 som i forslag til forordning af 21. april 1993 om erstatning til producenter af mælk og mejeriprodukter¹⁸ har Kommissionen ikke taget hensyn til lønudgifterne ved beregning af den hypotetiske indtægt. De anfægter ligeledes grundelementerne i lønberegningen, hvortil Kommissionen henviser i sit svarskrift: Ifølge Kommissionen kræver en mælkeproduktion 60 timers årligt arbejde

pr. ko, mens det ifølge sagsøgerne er tilstrækkeligt med 35 timer årligt pr. ko.

75. Den sagkyndige mener, at der i forbindelse med mælkeproduktion ikke blot skal tages hensyn til det arbejde, der direkte udføres af bedriftens ejer, således som sagsøgerne og Kommissionen hævder, men at der ligeledes skal tages hensyn til det arbejde, som udføres af medlemmerne af dennes familie. Den sagkyndige gør gældende, at landmanden bruger 2 496 timer pr. år på mælkeproduktionen (svarende til 8 timer dagligt) og at det må antages, at den tid, familiemedlemmer bruger herpå (ifølge de nævnte LEI-statistikker), svarer til ca 80% af landmandens arbejdstid, dvs. 1 996 timer pr. år, og således en samlet arbejdstid på 4 492 timer pr. år for landmanden og dennes familiemedlemmer. Ved beregningen af omkostningerne tages der kun hensyn til den arbejdstid, der ligger ud over

18 — Jf. KOM(93) 161 endelig udg.

den, der udføres af landmanden og dennes familie. Hvad angår sagsøgernes hypotetiske produktion er udgiften til ekstern arbejdskraft ifølge den sagkyndige derfor følgende:

År	Mulder		Brinkhoff		Muskens		Twijnstra	
	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg
1984/85	—	—	—	—	—	—	—	—
1985/86	—	—	—	—	—	—	7 658	1,35
1986/87	—	—	—	—	—	—	—	—
1987/88	—	—	—	—	—	—	—	—
1988/89	—	—	—	—	—	—	—	—

76. Som allerede nævnt er det første spørgsmål i forbindelse med undersøgelsen af denne udgiftspost, hvorvidt den skal inkluderes i beregningen af den hypotetiske indtægt. Selv om det er korrekt, at landmanden altid kan tilkalde ekstern arbejdskraft, mener jeg ikke, at man på grundlag af generelle statistiske værdier kan antage, at der nødvendigvis må benyttes en sådan ekstern hjælp. Derfor skal det afgøres, om denne udgiftspost automatisk skal inkluderes i beregningen af den hypotetiske indtægt, baseret på det antal arbejdstimer, der er nødvendige for at sikre produktion af mælkemængden, og på landmandens, og eventuelt også familiemedlemmers, formodede antal arbejdstimer — som anført af den sagkyndige — eller om man skal undersøge hver landmands egentlige situation og kontrollere, om denne sædvanligvis har tilkaldt ekstern arbejdskraft i perioderne efter produktionsophøret. Med henblik på at afgøre betydningen af denne udgiftspost kan man rent faktisk ikke se bort fra en analyse af bedriftens faktiske situation; anvendelsen af ekstern arbejdskraft er, ligesom arbejdsfordelingen mellem familiemedlemmer, bestemt af landman-

dens helt personlige valg. Statistiske oplysninger kan derfor i princippet ikke give anledning til en formodning for, at der anvendes ekstern arbejdskraft.

77. Eftersom det i den foreliggende sag er ubestridt, at sagsøgerne ikke — eller i hvert fald kun lejlighedsvis — har anvendt ekstern arbejdskraft, dvs. at der ikke, hvad angår samtlige sagsøgers bedrifter, foreligger positivt bevis for, at der permanent er anvendt ekstern arbejdskraft, kan man ikke af abstrakte værdier, såsom statistiske gennemsnitsværdier, udlede, at sagsøgernes forklaringer — som ikke er modbevist — ikke skal tages i betragtning i forbindelse med analysen af en sådan hypotetisk udgift. Såfremt sådanne forklaringer selv uden modbevis blev anset for ubegrundede, ville sagsøgerne blive pålagt bevisbyrden for et negativt forhold (at der ikke blev anvendt ekstern arbejdskraft), et bevis, som i medfør af almindelige retsprincipper ikke kan pålægges en sagsøger (negativa non sunt probanda). Det følger heraf, at man ved beregningen af den hypotetiske indtægt

ikke kan tage hensyn til eksterne lønudgifter, medmindre det fremgår, at der normalt har været ansat eksternt personale i den periode, hvor mælken blev produceret. Såfremt der er tvivl om de faktiske forhold, påhviler det institutionerne at bevise, at der anvendes ekstern arbejdskraft, eller at anvendelsen heraf er absolut nødvendig. I den foreliggende sag er der ikke fremlagt noget sådan bevis; tværtimod har parterne i enighed anført og den sagkyndige bekræftet, at der på sagsøgernes bedrifter, som allerede nævnt, normalt ikke blev anvendt ekstern arbejdskraft. Jeg mener derfor ikke, at denne udgiftspost i den foreliggende sag skal inkluderes i sagsøgernes variable omkostninger. Hertil kommer yderligere, at denne konklusion under alle omstændigheder ikke afviger fra den konklusion, den sagkyndige når frem til (bortset fra driftsåret 1985/86 hvad angår Twijnstra) ved at anvende abstrakte værdier fra generelle statistikker.

hverken udgiften til vedligeholdelse af maskiner eller udgiften til ekstern arbejdskraft skal tages i betragtning¹⁹. Såfremt der ses bort fra disse to punkter, er den af LEI valgte beregningsmetode, som jeg, bortset fra små afvigelser, foreslår at følge, identisk med den sagkyndiges beregningsmetode.

Erstatningsindtægter

79. Det skal først fremhæves, at mens det ved beregningen af den hypotetiske indtægt var hensigtsmæssigt (bortset fra indtægten ved [et hypotetisk] salg af mælk) at anvende de nationale gennemsnitsværdier fra statistikker for den pågældende periode — bortset fra ovenstående forbehold vedrørende vurderingen af betydningen af lønudgiften — kan der i forbindelse med beregningen af erstatningsindtægt, dvs. nettofortjenesten fra aktiviteter til erstatning af mælkeproduktionen, ikke på forhånd ses bort fra undersøgelsen af de aktiviteter, som sagsøgerne *rent faktisk* har udøvet. Som allerede nævnt er det oplyst, at sagsøgerne, efter at have ophørt

78. På grundlag af samtlige ovenstående betragtninger synes det rimeligt og retfærdigt at foretage omkostningsberegningen på den af LEI anbefalede måde i det foreliggende tilfælde. Det følger heraf, at

19 — Det skal i denne henseende bemærkes, at i skemaet vedrørende LEI's udregning figurerer der blandt de faste omkostninger en lønrubrik »Loonwerk«; denne vedrører imidlertid omkostningerne for eventuelle underentrepriser, hvilket bekræftes ved det forhold, at de overførte værdier er de, der — med minimale afvigelser — er anført i rubrikken underentreprise i den sagkyndiges skema.

med mælkeproduktionen, har udøvet erstatningsvirksomhed af forskellig art.

80. Herefter drejer det sig om at fastsætte de kriterier, på grundlag af hvilke den alternative indtægt skal beregnes. I denne henseende skal der tages udgangspunkt i dommen fra 1992, hvoraf fremgår, at såfremt den omstændighed, at parternes indtægt fra erstatningsvirksomhed er lavere end den minimumsindtægt, de med sandsynlighed havde kunnet indtjene ved mælkeproduktion, skyldes nedgangen i indtægt i forhold til minimumsbeløbene skadelidtes manglende omhu, hvilket følgelig medfører, at erstatningsbeløbet nedsættes med et tilsvarende beløb. Det er næppe nødvendigt at tilføje, at bevisbyrden for landmandens manglende omhu, også hvis der kun er tale om et præsumptionsbevis (som i den foreliggende sag), påhviler de sagsøgte institutioner, idet det drejer sig om en faktisk omstændighed, som bevirker, at erstatningsforpligtelsen helt eller delvist bortfalder. Såfremt dette bevis ikke foreligger, kan den hypotetiske indtægt ikke nedsættes med et beløb, der er højere end den alternative indtægt, som rent faktisk er indtjent i den pågældende periode.

81. I Mulder m.fl.-sagen, som vi her undersøger, har sagsøgerne begrænset sig til at erklære, uden imidlertid at fremlægge bevis herfor, at de har haft meget små indtægter, da det navnlig for Mulder og Twijnstra var vanskeligt at omlægge deres bedrifter til

andre aktiviteter end mælkeproduktion. Mulder beskæftigede sig med opdræt af får, tyre og malkekøer og opfedning af kreaturer, mens Twijnstra beskæftigede sig med dyrkning af grøntsager og salg af kvægfoder. Brinkhoff's situation er en anden, i og med at han havde lønnet arbejde, og Muskens' situation er ligeledes anderledes, idet han kunne variere afgrøderne på sin jord.

82. De sagsøgte institutioner gør gældende, at parterne ikke har fremlagt tilstrækkelige beviser for indtægten fra erstatningsvirksomhed, og at de under alle omstændigheder har sat erstatningsindtægterne urimeligt lavt. De sagsøgte foreslår at følge den abstrakte beregningsmodel, der i store træk defineres i forordning nr. 2187/93. Ved denne metode ses der bort fra henvisningen til egentlige erstatningsindtægter, idet den, som allerede nævnt, baserer sig på indtægten fra de tre produktionsfaktorer (kapital, jord og arbejdskraft), der blev frigjort som følge af ophør med mælkeproduktionen. Ved at anvende denne metode når man ifølge institutionerne til den konklusion, at når en landbrugsbedrift beviser at have haft en produktionsaktivitet og på grundlag heraf har haft en indtægt, der er lavere end den, der fastsættes på grundlag af denne beregningsmetode, skal erstatningskravet afvises hvad angår den del, der vedrører forskellen mellem den egentlige alternative indtægt og den efter det generelle system fastsatte hypotetiske alternative indtægt. Ifølge institutionerne er beregningskriteriet i dette tilfælde, at bedriften

ikke har bevist, at den har udvist den »nødvendige omhu« for at begrænse omfanget af tabet.

83. Efter vedtagelsen af forordning nr. 2187/93, og således efter dommen fra 1992, har sagsøgerne erkendt, at det er

muligt at anvende en sådan beregningsmetode, og har også angivet deres (hypotetiske) alternative indtægter, som de netop har beregnet i henhold til denne metode (jf. navnlig sagsøgernes indlæg af 22.12.1993 og LEI's rapport vedlagt dette). De af sagsøgerne og Kommissionen fremlagte oplysninger om erstatningsindtægter fremgår af nedenstående skema:

Saldo for erstatningsaktiviteter *					
År	Mulder	Brinkhoff	Muskens	Twijnstra	Kommissionen
1984/85	12	31	32	—	19,66
1985/86	13	32	16	12	19,39
1986/87	16	27	24	14	18,46
1987/88	13	11	12	10	18,41
1988/89	73 **	15 **	15	39 **	18,73

* Samtlige beløb er udtrykt i NLG/100 kg mælk.

** Inklusive indtægter fra mælkeproduktion.

84. Under disse omstændigheder er det let at se, at uenigheden om fastsættelsen af den alternative indtægt, på sagens nuværende trin, ikke så meget vedrører muligheden for generelt at tage sagsøgernes faktiske indtægter i betragtning eller ej, men snarere vurderingen af de indtægter, som hypotetisk skyldes de tre frigjorte produktionsfaktorer, på grundlag af hvilke den minimumsindtægt, som hver bedrift *burde* have kunnet opnå ved »alternative aktiviteter«, skal beregnes. Da det ikke er muligt generelt at holde de faktiske indtægter uden for beregningen af den alternative indtægt, er det hensigtsmæssigt først at beregne de hypotetiske erstatningsindtægter og kun derefter at undersøge, hvorvidt

de er højere end de egentlige indtægter. Der tages således kun højde for de egentlige indtægter, såfremt de er højere end de hypotetiske indtægter.

85. Herefter vil jeg undersøge de forskellige elementer, som størrelsen af erstatningsindtægterne, i varierende grad, afhænger af, nemlig faktorerne kapital, jord og arbejdskraft.

— Kapitalfaktoren

86. Hvad angår kapitalindtægt finder Kommissionen, at den ikke kun skal beregnes på grundlag af den kapital, der er opnået ved kvægsalg efter produktionsophøret, men ligeledes på grundlag af den kapital, der er frigjort som følge af reducerede omkostninger til vedligeholdelse af bygninger (stalde, siloer og landbrugsmateriel), en reduktion på ca. 50% af de omkostninger, som virksomheden afholder for disse poster, når den er i drift. Kommissionen har anslået denne kapital til at udgøre et gennemsnitsbeløb på 6 700 NLG pr. kreatur, hvortil kommer årlige renter på ca. 5,5%, svarende til 368,50 NLG pr. ko.

87. Sagsøgerne bestrider Kommissionens nævnte beregninger ud fra flere synspunkter. De protesterer for det første imod, at omkostningerne til vedligeholdelse af bygninger som stalde og malkemaskiner medregnes, idet de gør gældende, at landmændene under alle omstændigheder skulle vedligeholde disse med henblik på andre aktiviteter på bedriften. De tilføjer, at selv om det antages, at disse maskiner var blevet solgt, ville deres markedsværdi være minimal og således væsentlig lavere end den værdi, de ville have for samme landmand i tilfælde af genanvendelse, når mælkeproduktionen blev genoptaget. I denne henseende præciserer Kommissionen, at den har taget højde for, at maskinerne kunne anvendes til andet end mælkeproduktion, og at den af denne grund kun har inkluderet 50% af vedligeholdelsesomkostnin-

gerne i de alternative indtægter. Kommissionen stiller ligeledes spørgsmålstegn ved, hvorvidt disse maskiner stadig, som sagsøgerne gør gældende, kan anvendes efter en lang pause med mælkeproduktion.

88. Sagsøgerne gør for det andet gældende, at den beregning af markedsværdien for solgte køer, som Kommissionen har foretaget, er baseret på markedsprisen i midten af 1980'erne, mens den burde have anvendt årene 1978 og 1979: Det var i disse år, forud for ikke-markedsføringsforpligtelsen, at køerne rent faktisk blev solgt. Prisforskellen er væsentlig: Gennemsnitsmarkedsværdien for en ko i 1978 og 1979 var 3 100 NLG, mens de af Kommissionen anførte tal er 6 700 NLG. Sidstnævnte svarer, at dette beløb ikke er fastsat under hensyntagen alene til værdien af en ko, men ligeledes til omkostninger pr. ko til materiel og maskiner, som anvendes under mælkeproduktionen. Den værdi pr. ko, der skal lægges til grund for beregningen, er i realiteten 1 800 NLG og ikke 3 500 NLG, som sagsøgerne har anført på grundlag af oplysninger fra LEI.

89. Sagsøgerne bestrider endelig, at der ved beregningen af kapitalindtægter medregnes renter, idet de gør gældende, at en eventuel kapital, der stammer fra kvægsalg, helt eller delvis er blevet anvendt i forbindelse med erstatningsvirksomhed, og at man under alle omstændigheder ikke, med henblik på denne beregning, kan tage hensyn

til en kategori af kapitalindtægt, som ikke indgår i de hypotetiske indtægtskilder.

post og en anden gang som element i den alternative indtægt.

90. Kommissionens oplysninger giver anledning til en vis forvirring. Man kan med rette stille spørgsmålstegn ved, hvordan man kan anse en nedsættelse af vedligeholdelsesomkostninger for maskiner for en kapital, der afkaster en indtægt. Der er således ingen tvivl om, at ophøret med mælkeproduktion medfører en nedsættelse af disse omkostninger, men denne nedsættelse er imidlertid vanskelig at bevise og sætte tal på, når man, som allerede set, ikke kan vurdere betydningen af ophør med mælkeproduktion for en eventuel intensiveret brug af disse maskiner til andre formål end mælkeproduktion. Under alle omstændigheder er omkostningerne ved de maskiner, der anvendes i den (hypotetiske) mælkeproduktion fra 1984-1989, allerede inkluderet i beregningen af den hypotetiske indtægt. Det følger heraf, at såfremt nedsættelsen af vedligeholdelsesomkostninger for maskiner blev inkluderet i kapitalindtægtskilderne, ville de i realiteten blive medregnet to gange: en gang som udgifts-

91. Den udpegede sagkyndige mener ligesom sagsøgerne, at der ved beregningen af erstatningsindtægten for kapital kun skal tages hensyn til indtægter fra salg af malkekøer. Maskiner, som f.eks. køleanlæg, skal kun medregnes i de variable omkostninger. Den sagkyndige anfører derfor følgende beregningsmetode: Udgangspunktet er dyrenes handelsværdi på tidspunktet for den hypotetiske genoptagelse af produktionen, dvs. i 1985; dette beløb forhøjes derefter med renter til den af de lokale sparekasser tilbudte rentesats og nedsættes med inflationsraten, i begge tilfælde under henvisning til de pågældende år. Gennemsnitsprisen pr. ko i de i denne sag relevante perioder er ifølge den sagkyndige 2 358 NLG, hvilket svarer til gennemsnitsprisen for køer i de forskellige stadier af laktationsevne. Hvad udelukkende angår sagsøgerne og de forskellige relevante perioder anfører den sagkyndige således de beløb, der fremgår af nedenstående skema.

	Mulder		Brinkhoff		Muskens		Twijnstra	
Kapital (NLG)	200 430		129 690		129 690		245 232	
1984/85	4 256	1,87	5 008	1,89	1 967	1,86	0	1,87
1985/86	8 478	1,87	5 486	1,89	5 486	1,86	10 118	1,79
1986/87	12 367	2,72	8 002	2,76	8 002	2,72	15 131	2,61
1987/88	13 108	2,95	8 482	2,98	8 482	2,94	16 038	2,82
1988/89	3 646	3,07	7 267	3,10	8 611	3,06	1 338	2,94

92. Kommissionen er ikke enig i denne beregningsmetode. Ifølge denne kan man ikke trække inflationsraten fra de lokale sparekassers rentesats, for så vidt sagsøgerne under alle omstændigheder har opnået andre indtægter fra kapitalen, der således kompenserer for de tab, der skyldes en stigning i forbrugspriserne.

93. Det synes rimeligt og retfærdigt her at følge den af den sagkyndige anbefalede beregningsmetode for erstatningsindtægten for kapital, der som allerede anført er baseret på markedsprisen pr. ko på det tidspunkt, hvor denne kunne være blevet opkøbt, dvs. i løbet af den sandsynlige periode for genoptagelse af mælkeproduktion. Som allerede vist, medregner den sagkyndige kvier og køer på forskellige trin i laktationsevnen; han tager ligeledes hensyn til samtlige de dyr, der indgår i mælkeproduktionen. Efter min mening er det også korrekt at medtage disse elementer i beregningen.

94. Man bør tilslutte sig den af den sagkyndige anbefalede løsning, hvorefter renten på kapital er den, der tilbydes af de lokale sparekasser, idet det drejer sig om

den sats, der rimeligvis kommer tættest på den, sagsøgerne rent faktisk har kunnet opnå. Jeg mener derimod ikke, at man ligeledes, som den sagkyndige foreslår, skal tage hensyn til inflationens indvirkning på (den hypotetiske) kapitalindtægt, og at rentesatsen derfor skal reduceres med en værdi svarende til inflationen. Grunden hertil er, at såfremt man trak inflationsraten fra de lokale sparekassers rentesats, ville forskellen i købekraft falde tilbage på kapitalindehaveren og uden begrundelse straffe sagsøgerne, som har krav på erstatning. Sandheden er, at kapitalindtægten, henset til den konstante nominelle værdi og stigningen i forbrugspriserne, falder i takt med den nedsatte købekraft.

— Jord- og arbejdsfaktorerne

95. a) Indtægten fra jorden er den, der vedrører jord, som ikke anvendes til opdræt. Ifølge Kommissionen skal den beregnes på grundlag af det gennemsnitlige forpagtningsvederlag pr. hektar landbrugsjord i det land, hvor bedriften ligger. Kommissionens tal er i denne henseende følgende:

1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
435	443	468	490	478

Sagsøgerne anfægter ikke disse oplysninger. Det skal fremhæves, at de af Kommissionen opgivne tal stort set svarer til de af LEI opgivne, dvs. den kilde, som sagsøgerne henviser til med henblik på at begrunde deres krav. Den sagkyndige mener derimod, at der med henblik på at fastsætte indtægten fra frigjort jord som følge af ophør med

mælkeproduktion ikke blot skal tages hensyn til indtægter fra forpagtning af landbrugsjord, men ligeledes til de indtægter, der hidhører fra udlejning af bygninger. Indtægterne forbundet med frigjort jord og bygninger på denne fremgår, for hver sagsøger, af nedenstående skema:

	Mulder 42 ha		Brinkhoff 24 ha		Muskens 24 ha		Twijnstra 54 ha	
	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg	I alt	/100 kg
1984/85	13 367	5,86	15 731	5,93	4 530	4,29	0	5,89
1985/86	26 508	5,84	16 764	5,79	13 153	4,48	32 701	5,80
1986/87	26 640	5,87	17 129	5,91	12 525	4,27	33 909	5,87
1987/88	27 335	6,14	17 525	6,17	13 542	4,71	34 660	6,12
1988/89	7 596	6,39	15 097	6,47	14 624	5,22	2 908	6,40
I alt	101 446		82 246		60 374		104 178	

96. Denne måde at beregne indtægten fra frigjort jord på kritiseres af såvel Kommissionen, der understreger, at man ikke kender det grundlag, hvorpå den sagkyndige har baseret sig for at fastsætte prisen for forpagtning af jord, som af sagsøgerne, der anfører, at det ikke er sandsynligt at antage, at bygninger, ved manglende mælkeproduktion, udlejes, og at netop landmændene har valgt at bo et andet sted med henblik på at få en alternativ indtægt fra deres stalde. Ved denne fremgangsmåde tages der heller ikke hensyn til de udgifter, der er forbundet med anskaffelse af ny bolig.

97. b) Hvad endelig angår indtægten fra arbejdskraft svarer denne til den arbejdstid, der frigives som følge af ophør med opdræt. Med henblik på at beregne denne indtægt tager Kommissionen udgangspunkt i det antal timer, der er nødvendig til opdræt af dyr på det tidspunkt, hvor mælkeproduktionen blev opgivet, og fratrækker herefter det antal arbejdstimer, som landmanden bruger til opdræt af hver ko, og når således frem til 2 496 timer pr. år. Denne beregning er baseret på det antal arbejdstimer, som landmanden normalt bruger på opdræt og løn til landbrugsmedarbejdere i den pågældende periode, en løn som i denne periode blev anslået til mellem 14 og 16 NLG pr.

time, således som det fremgår af nedenstående skema:

1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
14,80	15,14	15,46	15,62	15,88

Disse oplysninger bestrides ikke af søgerne. Den sagkyndige mener derimod, at der ved beregningen af indtægten fra arbejde ligeledes skal tages hensyn til det af familiemedlemmerne udførte hypotetiske

arbejde. Henset hertil og under henvisning til det af Kommissionen angivne gennemsnitlige antal arbejdstimer, beregner den sagkyndige arbejdsindtægten, således som det fremgår af nedenstående skema:

	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
Mulder					
* Landmand (timer)	1 241	2 496	2 496	2 496	684
* Familie	788	1 276	848	514	117
* Indtægt (NLG)	30 027	57 108	51 698	47 016	12 721
* NLG/100 kg	13,17	12,58	11,39	10,57	10,70
Brinkhoff					
* Landmand	2 257	2 392	2 156	1 935	1 597
* Familie	130	—	—	—	—
* Indtægt (NLG)	35 336	36 215	33 332	30 225	25 353
* NLG/100 kg	13,32	12,47	11,48	10,62	10,83
Muskens					
* Landmand	887	2 496	2 496	2 352	2 162
* Familie	286	364	101	0	0
* Indtægt (NLG)	17 348	43 300	40 150	36 738	34 333
* NLG/100 kg	16,44	14,72	13,65	12,74	12,21
Twijnstra					
* Landmand	0	2 434	2 496	2 496	205
* Familie	0	1 947	1 772	1 331	102
* Indtægt (NLG)	0	66 332	65 983	59 778	4 883
* NLG/100 kg	11,35	11,73	11,38	10,52	10,72

98. Kommissionen gør gældende, at de tal, hvorpå den sagkyndige baserer sig med henblik på at fastsætte den (hypotetiske) indtægt fra arbejdet, afviger fra de tal, parterne er blevet enige om. Sagsøgerne bestrider, at man med henblik på beregningen kan tage hensyn til det arbejde, som udføres af familiemedlemmer. De gør gældende, at den sagkyndige fejlagtigt har set bort fra deres familiære situation og således ikke har taget højde for, at Mulder's, Brinkhoff's og Muskens' sønner på daværende tidspunkt var for unge til at kunne arbejde uden for familien, og at deres hustruer kun deltog i produktionsaktiviteten nogle få timer dagligt, således at det var usandsynligt, at disse kunne have andet arbejde og en selvstændig indtægt; i øvrigt havde Twijnstra ingen familie i den pågældende periode.

formodes, at sagsøgerne, som enhver anden virksomhedsleder i en lignende situation, har anvendt disse talde til et andet formål. Det er således rimeligt i indtægten fra jordfaktoren at inkludere ikke blot jorden, men ligeledes talde på denne. Hvad derimod angår arbejdsfaktoren synes den sagkyndiges standpunkt ikke korrekt. Ved beregningen har han ligeledes medregnet de indtægter, som familiemedlemmer kunne have haft fra arbejde uden for bedriften; og han har således ikke taget hensyn til den omstændighed, at sagsøgernes familiemæssige forhold, som fremgår ovenfor, ikke gør det muligt på grundlag af de statistiske oplysninger, som overføres på en specifik faktisk situation, at opstille en formodning om, at familiemedlemmerne må betragtes som havende eksterne aktiviteter.

99. Da Kommissionens beregning af indtægten fra arbejds- og jordfaktoren ikke bliver bestridt af parterne, synes det hverken nødvendigt eller hensigtsmæssigt at udtale sig om fastsættelsen af disse indtægter, således at de af Kommissionen fremlagte almindelige oplysninger om disse indtægter (vedrørende en landbrugsmedarbejders gennemsnitlige månedsløn og gennemsnitsprisen for forpagtning i den pågældende periode) blot skal tages til efterretning. Det er dog under alle omstændigheder hensigtsmæssigt at knytte visse bemærkninger til den af den sagkyndige anvendte metode. For det første, hvad angår jordfaktoren, er jeg enig i den sagkyndiges ræsonnement, hvorefter det ikke kun er jorden, men ligeledes bedriftens bygninger på denne, der skal betragtes som værende bortforpagtet. Det kan med rimelighed

Differentiering i forhold til de forskellige nationale landområder

100. Sagsøgerne kritiserer Rådet og Kommissionen for ikke, med hensyn til beregningen af den hypotetiske indtægt, at have taget hensyn til at produktiviteten, og således rentabiliteten for de forskellige erhvervsdrivende varierer afhængig af, hvilken medlemsstat de er etableret i, og derfor ikke har differentieret erstatningsbeløbet i forhold til de forskellige lande, men udelukkende har baseret sig på driftens størrelse. De gør gældende, at den af Kommissionen valgte beregningsmodel især straffer de nederlandske bedrifter, for så vidt disse

har en produktivitet, der er mærkbart højere end det europæiske gennemsnit. Rådet henviser i denne forbindelse til, at Domstolen i mellemdommen fra 1992 fastslog, at beregningen af erstatningsbeløbet skulle baseres på rentabiliteten i en repræsentativ bedrift, og at denne beregning således i det væsentlige baserer sig på størrelsen af virksomheden, og at forskellene mellem medlemsstaterne under alle omstændigheder ligeledes afspejles inden for de forskellige lande, hvor nogle regioner er mere produktive end andre.

skyldes, at beskatningen af den samlede erstatning er højere end den, de skulle have betalt, såfremt de havde haft en løbende indtægt i ikke-markedsføringsperioden, nemlig fra 1984 til 1989; b) det økonomiske tab som følge af en devaluering af den nederlandske gylden fra 1984, hvor Rådets forordning nr. 857/84 ulovligt forhindrede sagsøgerne i at sælge mælk; og endelig c) for det tab, der skyldes manglende rådighed over kapital.

101. Jeg er enig med Rådet og tilføjer, at beregningerne indtil nu (jf. analysen af mælkeprisen og de variable omkostninger ovenfor) har taget hensyn til produktivtetsindekset for den region, hvor sagsøgerne er etableret, og at det områdemæssige element derfor udgør en ikke uvæsentlig faktor ved beregningen af sagsøgernes indtægt.

Kravet om anden erstatning henset til a) forhøjelsen af den nationale skattesats, b) devaluering af pengeværdien og c) kompenserende renter for tiden indtil fastsættelsen af erstatningen

102. I sagsøgernes processkrift efter mellemdommen fra 1992 anmoder de om, at det til dem skyldige erstatningsbeløb øges for at kompensere for a) det tab, der

103. Kommissionen gør gældende, at dette krav bør afvises, for så vidt som det hermed kræves, at der ved fastsættelsen af erstatningsbeløbet skal tages hensyn til de under punkt a), b) og c) nævnte faktorer. Kommissionen gør i denne henseende gældende, at dette krav ikke udtrykkeligt fremgik af stævningen og derfor udgør et nyt krav, og som sådant ikke kan antages til realitetsbehandling ifølge procesreglementets artikel 42, stk. 2. Kommissionen og Rådet påberåber sig ligeledes en anden afvisningsgrund, idet de gør gældende, at Domstolen i dommen fra 1992 allerede havde opgjort renterne for perioden efter domsafsigelsen, og at retten til andre renter for perioden mellem påførelsen af tabet og domsafsigelsen derfor var fortabt.

Denne indsigelse er ikke begrundet. I modsætning til hvad institutionerne hævder, gjorde sagsøgerne i stævningen i sag C-104/89 krav på »lovbestemt rente 8%

p.a. indtil betaling sker« og henviste således til perioden før domsafsigelsen og således før opgørelsen af tabet. Endvidere mener jeg ikke, at den af de sagsøgte institutioner fremførte indsigelse, hvorefter Domstolen i dommen fra 1992 skulle have afvist et sådant krav, er begrundet. Efter min opfattelse har Domstolen i dommen fra 1992 kun udtalt sig om morarenter (som der i præmis 35 udtrykkeligt henvises til), og den tog ikke stilling til påstanden om renter for den foregående periode, selv om der var nedlagt en sådan påstand. Det er således ikke udelukket, at der kan tilkendes andre lovbestemte renter, som ikke skyldes forsinket betaling af de erstatningsbeløb, som Fællesskabet blev idømt at betale, men som netop skyldes nødvendigheden af at retablere den reelle værdi af de beløb, som sagsøgerne har krav på.

104. I det følgende vil jeg særskilt undersøge, hvorvidt de forskellige krav er begrundede. Det første krav, under a), vedrører et eventuelt tab som følge af en forhøjelse af den skattesats, der anvendes på erstatningsbeløbet, idet denne skattesats er højere end den, der ville have været anvendt på den (hypotetiske) indtægt for perioden 1984-1989. Denne forskel skyldes, at under normale omstændigheder, dvs. hvis indtægterne tidsmæssigt havde været spredt ud, ville satsen — som er

proportional med indtægten — være blevet beregnet i forhold til indtægten i de forskellige perioder, mens den ved en erstatning, som dækker perioden 1984-1989, og som udbetales på én gang, beregnes på grundlag af dette større beløb, og skatten bliver derfor højere end skatten for de enkelte år. Jeg er ikke enig i denne opfattelse. Eventuelle tab som skyldes opkrævning af skat, fastsat i de forskellige nationale lovgivninger, kan ikke medtages i beregningen af erstatningsbeløb i henhold til EF-traktatens artikel 215, stk. 2, eftersom de ikke skyldes institutionernes ulovlige handling, men de nationale myndigheders adfærd²⁰.

105. Kravene under b) og c) vedrører hensyntagen til devaluering og kompenserende renter, hvor sagsøgerne i så henseende anmoder om, at der fra 1984 anvendes en rentesats på 5,5%. Hertil skal først bemærkes, at i henhold til Domstolens praksis om ansvar uden for kontraktforhold har skadelidte krav på genopretning af sin økonomiske situation. I de tilfælde, hvor det samlede erstatningsbeløb, som i den foreliggende sag, fastsættes under henvisning til den dato, hvor skaden opstod, er der grund til at tage hensyn til den påvirkning, som tiden efter skaden har på det beløb, der skal udbetales til skadelidte. Det er således nødvendigt, at det nominelle

20 — Det er i øvrigt ikke første gang, dette spørgsmål opstår. Allerede i dom af 8.6.1995, sag T-459/93, Siemens mod Kommissionen, Sml. II, s. 1673, fastslog Retten, i forbindelse med tilbagesøgning af ulovlig statsstøtte, at Kommissionen ikke skal »beregne skattebetalingens konsekvenser for det støttebeløb, der søges tilbagebetalt, idet en sådan beregning falder ind under anvendelsesområdet for national ret, men kun angive det bruttobeløb, der skal tilbagesøges« (præmis 83).

erstatningsbeløb forhøjes for at tage hensyn til eventuelle devalueringer i perioden efter skaden og indtil udbetaling af erstatningen²¹. Denne forhøjelse kan ske ved at give skadelidte renter af grundbeløbet fra den dag, hvor skaden indtrådte, og indtil domsafsigelsen, hvor den opgøres i penge. Det skal her bemærkes, at ifølge dommen af 1992 fik sagsøgerne allerede morarenter fra domsafsigelsen indtil betaling af erstatningen.

Med henblik på at fastslå og anvende denne rentesats på den foreliggende sag skal der henvises til, at den gennemsnitlige ændring i det nederlandske prisindeks fra 1984 til 1988 ifølge Eurostat's oplysninger var på 1,85%. Eftersom det samlede erstatningsbeløb vedrører de økonomiske tab, som sagsøgerne progressivt har lidt i løbet af de driftsår, hvor de ikke har fået mælkekvoter, dvs. progressivt i løbet af 1984-1989, synes det derfor rimeligt og retfærdigt, at renterne fastsættes til en lavere sats end gennemsnittet, hvorved der netop tages hensyn til den progressive karakter af det tab, som sagsøgerne har lidt. Jeg finder det således hensigtsmæssigt, at grundbeløbet øges med renter til en på forhånd fastsat sats på 1,3% at regne fra den dag, hvor de uretmæssigt blev nægtet tildeling af en referencemængde, som ligeledes er dagen for ophør af sagsøgernes ikke-markedsfø-

ringsforpligtelse — nemlig den 1. oktober 1984 for Mulder, den 1. maj 1984 for Brinkhoff, den 1. januar 1985 for Muskens og den 1. januar 1985 for Twijnstra — indtil den 19. maj 1992, hvor mellemdommen blev afsagt, hvorfra der ifølge Domstolen løber morarenter på 8%.

En forøgelse af denne størrelse på grundlag af rimelighedskriterier giver, i mangel af udtømmende beviser, ikke blot kompensation for devalueringen, men ligeledes for eventuelle tab som følge af manglende rådighed over kapitalen. Derfor skal denne forøgelse anses for at omfatte de kompenserende renter, som parterne udtrykkeligt har anmodet om.

— Mulder's erstatning

106. I processkriftet af 4. juni 1997 opgør Mulder den krævede erstatningssum til 703 090 NLG. Det må formodes, at dette beløb annullerer og træder i stedet for andre beløb.

107. Hvad angår de alternative indtægter mellem 1984 og 1988, hvor der ikke var mælkeproduktion, gør sagsøgeren, idet der fremlægges en sagkyndig rapport til støtte

21 — Jf. dom af 3.2.1994, sag C-308/87, Grifoni mod Euratom, Sml. I, s. 341. I denne henseende skal det bemærkes, at selv om det er et fælles princip i medlemsstaterne, at man med henblik på at genoprette skadelidtes økonomiske situation ligeledes skal tage hensyn til de skader, der skyldes manglende rådighed over kapitalen fra tidspunktet, hvor skaden indtrådte, sker en sådan erstatning på yderst forskellige måder: I visse medlemsstater hører betaling af renter og disses ikrafttrædelsestidspunkt under domstolens skønsmæssige vurdering, i andre medlemsstater løber renterne enten fra sagsanlægget eller fra domsafsigelsen, eller endelig varierer betalingen afhængig af renternes formål (jf. forslag til afgørelse fra generaladvokat Capotorti i dom af 19.5.1982, forenede sager 64/76, 113/76, 167/78 og 239/78, 27/79 og 45/79, Dumortier m.fl. mod Rådet, Sml. s. 1733, og fra generaladvokat Tesaurio i den nævnte Grifoni-sag).

herfor (jf. bilag 1 i indlæg af 18.6.1993), gældende, at han til en yderst lav pris har solgt kvæg opdrættet før 1984, og at han som følge af afslag på en mælkekvote for perioden 1984-1988 ernærede sig ved

opdræt af slagtedyr som får, køer og tyre. I sine skriftlige indlæg efter dommen fra 1992 har sagsøgeren givet følgende generelle tal vedrørende de alternative indtægter:

Mulder	1984	1985	1986	1987
Udførte erstatningsaktiviteter				
Indtægter	22,21	24,38	36,04	22,03
Udgifter	- 10,04	- 11,00	- 11,43	- 9,18
Saldo	12,17	13,38	16,40	12,85

108. Den af Kommissionen tilbudte samlede erstatning til Mulder er på 50 579,15

NLG. Den er baseret på følgende tal:

Mulder	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
1. Indtægt fra mælkeproduktion					
Indtægter:					
= salg af mælk til mejeriet	73,47	73,98	74,36	76,69	79,93
= salg af kalve og udsætterkøer	18,11	18,63	19,46	20,27	21,12
I alt	91,58	92,61	93,82	96,96	101,05
Minus:					
= variable omkostninger, navnlig til foder	52,65	53,37	48,58	42,55	40,92
= løn til ansatte (3 924 timer)	21,87	22,15	22,16	22,41	23,11
Bruttofortjeneste	17,06	17,09	23,08	32,00	37,02
2. Indtægt fra alternativ aktivitet, som udgør indtægten fra de anvendte produktionsfaktorer					
= kapital	8,51	8,51	8,51	8,51	8,51
= jord	4,41	4,49	4,74	4,97	4,85
= arbejde	7,86	8,15	8,32	8,41	8,55
Samlet indtægt fra disse faktorer	20,78	21,15	21,57	21,89	21,91
3. Erstatningsbeløbet efter fratrækning af indtægten fra faktorerne for bruttofortjenesten af produktionen under 1)	—	—	1,51	10,11	15,11
4. Den af Rådet tilbudte erstatning	19,16	21,63	18,93	19,34	23,90
Over- (+) under- (-) erstatning pr. 100 kg mælk	+ 19,16	+ 21,63	+ 17,42	+ 9,23	+ 8,79

109. Endelig er den samlede erstatning, der beregning på 475 767 NLG, hvilket er tilkommer Mulder, ifølge den sagkyndiges baseret på følgende tal:

Mulder	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	I alt
Salg af mælk	177 582	358 536	357 628	358 393	101 779	
Salg af køer og kalve	29 024	62 840	62 606	52 012	13 561	
Indtægter	206 606	421 376	420 234	410 405	115 340	
Variable omkostninger	(110 228)	(217 393)	(204 859)	(176 763)	(47 080)	
Udgifter til eksternt personale	—	—	—	—	—	
Fortjeneste på mælkeaktivitet	96 378	203 983	215 375	233 642	68 260	817 638
Erstatningsindtægter						
— Kapitalindtægt	(4 256)	(8 478)	(12 367)	(13 108)	(3 646)	
— Indtægt fra jord	(13 367)	(26 508)	(26 640)	(27 335)	(7 596)	
— Indtægt fra arbejde	(30 027)	(57 108)	(51 698)	(47 016)	(12 721)	
Samlet erstatningsindtægt	(47 650)	(92 094)	(90 705)	(87 459)	(23 963)	(341 871)
Tabt fortjeneste	48 728	111 889	124 670	146 183	44 297	475 767

110. På grundlag af ovenstående bemærkninger og mine konklusioner vedrørende de forskellige faktorer for hypotetiske og

alternative (hypotetiske) indtægter²² viser det sig, at den samlede indtægt for den pågældende periode, nemlig fra den

22 — For at vurdere de forskellige poster, som indgår i erstatningsberegningen, skal der summarisk henvises til de kilder, hvorfra oplysningerne stammer.

a) *Den hypotetiske indtægt*

— for (brutto)indtægten fra salg af mælk, udsætterkoer og kalve: oplysningerne stammer fra den sagkyndige (jf. s. 20 og 28 i den sagkyndiges rapport), bortset fra visse ændringer af rent talmæssig karakter, som skyldes flere faktorer: a) hvad angår Mulder's driftsår 1984/85 har den sagkyndige, selv om han først har angivet en korrekt oplysning, fejlagtigt udregnet antallet af dage i det første driftsår, som ikke udgør 100, men 122. Denne uoverensstemmelse medfører en forskel i de mællemængder, der er medtaget i beregningen og således en forskel i den hypotetiske indtægt; b) hvad angår Brinkhoff's driftsår 1988/89 henviser den sagkyndige til en oplysning om den faktiske genoptagelse af mælkeproduktionen — og således til en endelig afslutning af den periode, som tages i betragtning med henblik på erstatningen — som ikke stemmer overens med den dato, hvorpå dette forslag til afgørelse baseres (jf. s. 20 i den sagkyndiges rapport); c) hvad angår Twijnstra's driftsår 1988/89 er der sket en fejl vedrørende antallet af faktiske ikke-mælkeproduktionsdage, for så vidt som den sagkyndige, alt i mens han har anslået antallet af dage til 30, hvilket synes korrekt, derefter har beregnet mællemængden for et helt andet antal dage

— for de variable omkostninger er der anvendt de oplysninger, som fremgår af LEI's sagkyndige rapport, som var bilagt sagsøgerens processkrift af 4.6.1997, med talmæssige ændringer, som skyldes, at LEI har beregnet de samlede tal fra de forskellige driftsår på grundlag af den sagkyndiges oplysninger om referencemængder, og således

på grundlag af de ovenfor nævnte regnefejl.

b) *De alternative indtægter*

De anvendte oplysninger er i det væsentlige de af den sagkyndige fremlagte, som imidlertid er rettet, hver gang jeg har fraveget den af den sagkyndige fulgte beregningsmetode. Ved beregningen af indtægterne fra samtlige faktorer, henset til det første og sidste driftsår i den periode, der er relevant for beregningen af erstatningen, er navnlig den samlede indtægt nedsat med en procentsats, der svarer til antallet af dage i de forskellige driftsår, der ikke er medregnet i denne periode. Endvidere:

— angående kapitalfaktoren er stigningen i forbrugspriserne i perioden 1984-1989 ikke blevet fratrukket den af de lokale sparekassers tilbudte rentesats (en sats der, som nævnt, skal anvendes på grundkapitalen for at fastsætte den indtægt, som denne kapital afkaster)

— angående arbejdsfaktoren er familiemedlemmers hypotetiske indtægter ikke medregnet, hvorfor den gennemsnitlige værdi for den timeløn, som parterne er enige om, kun ganges med det antal timer, der svarer til landmandens egen arbejdstid

— angående jordfaktoren er der taget hensyn til den gennemsnitlige forpagtning, som fremgår af den sagkyndige rapport, s. 41, der er ganget med antallet af hektar, som anvendes til mælkeproduktion, således som dette er opgivet af Mulder, Brinkhoff og Muskens på s. 4 i rapporten vedlagt det skriftlige indlæg af 18.6.1993. Hvad angår Twijnstra er det, eftersom dennes angivelse af størrelsen af jordbesiddelse synes usandsynlig (30 ha), når henses til bedriftens almindelige produktion, den af den sagkyndige fremlagte oplysning (54 ha), der tages i betragtning.

1. oktober 1984 til den 1. august 1988, udgør 630 416 NLG; og dette er på grundlag af de i nedenstående skema indeholdte oplysninger:

Mulder	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89 ²	I alt
Salg af mælk	178 207 ¹	358 311 ¹	359 648 ¹	364 043 ¹	126 909 ¹	
Salg af køer og kalve	29 024	62 840	62 606	52 012	17 310	
I alt	207 231	421 151	422 254	416 055	144 219	
Variable omkostninger	96 382	190 843	174 300	148 802	55 929	
Hypotetiske indtægter	110 849	230 308	247 954	267 253	88 290	
Alternative indtægter						
— Kapitalindtægt	7 512	12 947	12 747	11 965	4 894	
— Indtægt fra jord	14 470	30 038	30 314	32 154	10 398	
— Indtægt fra arbejde	18 366	38 588	37 789	38 987	13 069	
Samlet alternativ indtægt	40 348	81 573	80 850	83 106	28 361	
Tabt fortjeneste	70 501	148 735	167 104	184 147	59 929	630 416

¹⁾ Beløbet ændret under hensyn til den sagkyndiges oplysninger under retsmødet (for året 1988/89 er reduktionen baseret på en skønsmæssigt beregnet værdi).

²⁾ De af den sagkyndige nævnte tal og — hvad angår de variable omkostninger — de af LEI anførte er ændret henset til bemærkningerne angående den periode i driftsåret 1988/89, som er taget i betragtning i nærværende beregning, en periode, som afviger fra den af den sagkyndige angivne, som også LEI's beregninger er baseret på.

På grundlag af ovenstående tages der ikke, ved beregningen af erstatningen, hensyn til det af sagsøgeren anførte beløb for faktisk erstatningsindtægt, da dette er lavere end den hypotetiske erstatningsindtægt. Følgelig udgør erstatningens samlede beløb, henset til forskellen i hypotetiske og alternative indtægter i de forskellige driftsår, 630 416 NLG, et beløb, som skal forhøjes med renter på 1,3% fra den 1. oktober 1984 til den 19. maj 1992, hvorfra der løber morarenter på 8% p.a., indtil betaling sker.

— Brinkhoff's erstatning

111. I processkrift af 4. juni 1997 kræver Brinkhoff en erstatning på 570 020 NLG. Dette beløb må formodes at træde i stedet for de tidligere fremsatte krav vedrørende andre beløb.

112. Brinkhoff har i de indlæg, som han indgav efter afsigelsen af dommen fra 1992,

anført, at han har udøvet flere aktiviteter i løbet af den relevante periode for fastsættelsen af erstatningen, dvs. mellem 1984 og 1989: Han har opdrættet ungkvæg, solgt grovfoder, været lastbilchauffør og etableret en virksomhed, der betegnes generelt som »underentreprise«. Ved hjælp af samtlige disse aktiviteter har han i årene 1984, 1985 og 1986 kunnet opretholde en indtægt, der var højere end den hypotetiske indtægt, beregnet på grundlag af den af de sagsøgte institutioner anførte metode. Kommissionen mener derfor, at der for de tre første år skal tages hensyn til de faktiske alternative indtægter, mens der for driftsårene 1987/88 og 1988/89 skal anvendes oplysningerne om de »hypotetiske« alternative indtægter. Hvad angår de sidste to driftsår gør sagsøgeren gældende, at det relativt lavere indtægtsniveau i 1987 og

1988 skyldes flere sammenfaldende faktorer, og mere præcist: a) den omstændighed, at dyrket majs var rådnet, hvilket bekræfter, at hans jorder ikke kunne anvendes til dyrkning, men kun til opdræt; b) den omstændighed, at indførelsen af tillægsafgiften havde medført en reduktion af kvægbesætningerne i de mælkeproducerende bedrifter og dermed en faldende efterspørgsel efter ungkvæg og foder; og c) den omstændighed, at virksomheden med underentreprise, efter en første fase, havde gjort det nødvendigt at fornye og øge antallet af køretøjer, hvilket ikke kunne lade sig gøre, da han ikke havde tilstrækkelig kapital. Ifølge de oplysninger, som sagsøgeren fremlagde i de indlæg, han indgav efter dommen fra 1992, fremgår de samlede erstatningsindtægter for perioden 1984-1987 af følgende skema:

Brinkhoff	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88
Udførte erstatningsaktiviteter				
Indtægter	41,40	38,76	36,04	17,69
Udgifter	- 10,60	- 7,14	- 9,18	- 6,93
Saldo	30,80	31,62	26,36	10,76

113. Den samlede erstatning, som Kommissionen tilbyder Brinkhoff, udgør 109 675,55 NLG, hvilket er baseret på følgende tal:

Brinkhoff	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
1. Indtægt fra mælkeproduktion					
Indtægter:					
=salg af mælk til mejeriet	73,47	73,98	74,36	76,69	79,93
=salg af kalve og udsætterkøer	16,15	16,60	17,34	18,06	18,82
I alt	89,62	90,58	91,70	94,75	98,75
Minus:					
= variable omkostninger, navnlig til foder	49,07	49,74	45,28	39,66	38,14
= løn til ansatte (3,924 timer)	12,80	12,97	12,97	13,11	13,53
Bruttofortjeneste	27,75	27,87	33,45	41,98	47,08
2. Indtægt fra alternative aktiviteter, som består af indtægten fra de anvendte produktionsfaktorer					
= kapital	7,58	7,58	7,58	7,58	7,58
= jord	4,11	4,18	4,42	4,63	4,51
= arbejde	12,29	12,74	13,01	13,15	13,37
Samlet indtægt fra disse faktorer	23,98	24,50	25,01	25,36	25,46
3. Erstatningsbeløbet efter fratrækning af indtægten fra faktorerne for bruttofortjenesten af produktionen under 1)	3,77	3,37	8,44	16,62	21,62
4. Den af Rådet tilbudte erstatning	19,16	21,63	18,93	19,34	23,90
Over- (+) under(-) erstatning pr. 100 kg mælk	+15,39	+18,26	+10,49	+ 2,72	+ 2,28

114. Endelig er den samlede erstatning, der på 386 891 NLG, hvilket er baseret på tilkommer Brinkhoff, ifølge den sagkyndige følgende tal:

Brinkhoff	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	I alt
Salg af mælk	206 031	230 997	229 995	228 226	201 386	
Salg af køer og kalve	34 976	38 949	39 677	33 373	27 349	
Indtægter	241 007	269 946	269 672	261 599	228 735	
Variable omkostninger	(129 716)	(137 859)	(132 080)	(113 633)	(93 828)	
Udgifter til eksternt personale	—	—	—	—	—	
Fortjeneste på mælkeaktivitet	111 291	132 087	137 592	147 966	134 907	663 843
Erstatningsindtægter						
— Kapitalindtægt	(5 008)	(5 486)	(8 002)	(8 482)	(7 267)	
— Indtægt fra jord	(15 731)	(16 764)	(17 129)	(17 525)	(15 097)	
— Indtægt fra arbejde	(35 336)	(36 215)	(33 332)	(30 225)	(25 353)	
Samlede erstatningsindtægter	(56 075)	(58 465)	(58 463)	(56 232)	(47 717)	(276 952)
Tab	55 216	73 622	79 129	91 734	87 190	386 891

115. På grundlag af de hidtil fremsatte bemærkninger og mine konklusioner vedrørende de forskellige elementer i den hypotetiske indtægt og i den (hypotetiske) alternative indtægt²³ fremgår det, at det samlede beløb for indtægterne i den pågældende periode, dvs. fra den 5. maj 1985 til den 31. december 1988, udgør 363 908

NLG. På baggrund af ovenstående kan det af sagsøgeren anførte beløb for faktiske erstatningsindtægter kun tages i betragtning for så vidt angår de tre første driftsår, dvs. for årene 1984-1987, idet disse indtægter var højere end de hypotetiske erstatningsindtægter, mens der hvad angår de sidste to driftsår skal tages hensyn til de hypotetisk udregnede alternative indtægter.

23 — Jf. herom fodnote 22.

De generelle tal for de forskellige driftsår fremgår af nedenstående skema:

Brinkhoff	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89 ²	I alt
Salg af mælk	207 279 ¹	230 699 ¹	230 718 ¹	232 360 ¹	160 994 ¹	
Salg af køer og kalve	34 976	38 949	39 677	33 373	20 505	
I alt	242 255	269 648	270 395	265 733	181 499	
Variable omkostninger	113 422	121 022	112 377	95 658	64 212	
Hypotetiske indtægter	128 833	148 626	158 018	170 075	117 287	
Alternative indtægter						
— Kapitalindtægt	8 928	8 377	8 248	7 742	6 525	
— Indtægt fra jord	15 600	17 631	17 793	18 873	18 495	
— Indtægt fra arbejde	33 403	36 214	33 331	30 224	25 360	
Samlede alternative indtægter	57 931	62 222	59 372	56 839	50 380	
Faktiske alternative indtægter	82 237	92 927	76 548			
Tabt fortjeneste	46 596	55 699	81 470	113 236	66 907	363 908

¹⁾ Beløbet ændret under hensyn til den sagkyndiges oplysninger under retsmødet (for året 1988/89 er reduktionen baseret på en skønsmæssigt beregnet værdi).

²⁾ De af den sagkyndige nævnte tal, og hvad angår de variable omkostninger, de af LEI anførte er ændret henset til bemærkningerne angående den periode i driftsåret 1988/89, som er taget i betragtning i nærværende beregning, en periode, som afviger fra den af den sagkyndige angivne, som også LEI's beregninger er baseret på.

Følgelig er det samlede erstatningsbeløb, når henses til forskellen mellem de hypotetiske og alternative indtægter i de forskellige driftsår, på 363 908 NLG, med

tillæg af renter på 1,3% at regne fra den 5. maj 1984 til den 19. maj 1992, hvorfra der løber morarenter på 8% p.a., indtil betaling sker.

— Muskens' erstatning

116. I processkrift af 4. juni 1997 sætter Muskens erstatningskravet til 570 020 NLG. Det må formodes, at dette beløb træder i stedet for de tidligere fremsatte krav vedrørende andre beløb.

117. Muskens anvendte sine marker til forskellige afgrøder og opnåede en månedlig omsætning på 8 000/9 000 NLG i årene 1984-1986. Kommissionen finder derfor, at der ved beregning af erstatningen skal tages hensyn til den faktiske indtægt og ikke til den teoretiske indtægt, for så vidt førstnævnte er højere end den anden. Muskens bestrider denne beregningsmetode, idet han understreger, at de pågældende tal udgør omsætningen og ikke indtægten i de tre pågældende år. I det indlæg, han afgav efter afsigelsen af mellemdommen, opgør han erstatningsindtægterne for de forskellige driftsår, således som det fremgår af nedenstående skema:

Muskens	1984	1985	1986	1987
Udførte erstatningsaktiviteter				
Indtægter	48,79	35,30	44,29	33,65
Udgifter	- 14,51	- 19,31	- 20,31	- 21,25
Saldo	34,28	15,99	23,98	12,40

118. Kommissionens samlede erstatnings- til 120 090,83 NLG på grundlag af følgende tilbud til sagsøgeren, Muskens, beløber sig gende tal:

Muskens	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
1. Indtægt fra mælkeproduktion					
Indtægter:					
= salg af mælk til mejeriet	73,47	73,98	74,36	76,69	79,93
= salg af kalve og udsætterkøer	15,68	16,12	16,84	17,54	18,28
I alt	89,15	90,10	91,20	94,23	98,21
Minus:					
= variable omkostninger, navnlig foder	50,18	50,87	46,30	40,56	39,01
= løn til ansatte	12,08	12,23	12,24	12,37	12,76
Bruttofortjeneste	26,89	27,00	32,66	41,30	46,44
2. Indtægt fra alternative aktiviteter, som består af indtægten fra de anvendte produktionsfaktorer					
= kapital	7,36	7,36	7,36	7,36	7,36
= jord	4,20	4,49	4,74	4,97	4,49
= arbejde	12,13	12,58	12,85	12,98	13,20
Samlet indtægt fra disse faktorer	23,69	24,43	24,95	25,91	25,05
3. Erstatningsbeløbet efter fratrækning af indtægten fra faktorerne for bruttofortjenesten af produktionen under 1)	3,20	2,57	7,71	15,99	21,42
4. Den af Rådet tilbudte erstatning	19,16	21,63	18,93	19,34	23,90
Over- (+) under- (-) erstatning pr.100 kg mælk	+ 15,96	+ 19,06	+ 11,22	+ 3,35	+ 2,48

119. Endelig er den samlede erstatning, der på 318 938 NLG, hvilket er baseret på tilkommer Muskens ifølge den sagkyndige, følgende tal:

Muskens	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	I alt
Salg af mælk	80 978	226 762	231 292	229 374	230 821	
Salg af koer og kalve	13 737	38 949	34 239	37 075	33 090	
Indtægter	94 715	265 711	265 531	266 449	263 911	
Variable omkostninger	(52 935)	(142 055)	(138 118)	(125 222)	(116 258)	
Udgifter til eksternt personale	—	—	—	—	—	
Fortjeneste på mælkeaktivitet	41 780	123 656	127 413	141 227	147 653	581 729
Erstatningsindtægt						
— Kapitalindtægt	(1 967)	(5 486)	(8 002)	(8 482)	(8 611)	
— Indtægt fra jord	(4 530)	(13 153)	(12 525)	(13 542)	(14 624)	
— Indtægt fra arbejde	(17 348)	(43 300)	(40 150)	(36 738)	(34 333)	
Samlede alternative indtægter	(23 845)	(61 939)	(60 677)	(58 762)	(57 568)	(262 791)
Tabt fortjeneste	17 935	61 717	66 736	82 465	90 085	318 938

120. På grundlag af de hidtil fremsatte bemærkninger og mine konklusioner vedrørende de forskellige elementer i den hypotetiske indtægt og i den (hypotetiske) alternative indtægt²⁴ fremgår det, at den samlede indtægt i den pågældende periode, nemlig fra den 22. november 1984 til den 29. marts 1989, er på 445 563 NLG. På baggrund af ovenstående kan det af sag-

søgeren anførte beløb for faktiske erstatningsindtægter kun tages i betragtning for driftsåret 1986/87, idet disse indtægter var højere end de hypotetiske erstatningsindtægter. For de tre sidste driftsår skal der derimod tages hensyn til de hypotetisk udregnede alternative indtægter. De generelle tal for de forskellige driftsår fremgår af nedenstående skema:

Muskens	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	I alt
Salg af mælk	81 073 ¹	227 895 ¹	231 983 ¹	231 213 ¹	233 773 ¹	
Salg af køer og kalve	13 737	38 949	34 239	37 075	33 090	
I alt	94 810	266 844	266 222	268 288	266 863	
Variable omkostninger	38 975	111 115	102 577	97 657	91 654	
Hypotetiske indtægter	55 835	155 729	163 645	170 631	175 209	
Alternative indtægter						
— Kapitalindtægt	3 472	8 377	8 248	7 742	9 597	
— Indtægt fra jord	5 460	16 182	15 312	15 341	16 733	
— Indtægt fra arbejde	13 127	37 789	38 588	36 738	34 332	
Samlede alternative indtægter	22 059	62 348	62 148	59 821	60 662	
Faktiske alternative indtægter			70 596 ²			
Tabt fortjeneste	33 776	93 381	93 049	110 810	114 547	445 563

¹⁾ Beløbet ændret under hensyn til den sagkyndiges oplysninger under retsmødet (for året 1988/89 er reduktionen baseret på en skønsmæssigt beregnet værdi).

²⁾ Sagsøgeren anfører erstatningsindtægterne i forhold til kalenderårene. Af lighedshensyn er det fundet hensigtsmæssigt at bruge tallene vedrørende 1986 også ved beregningen af erstatningen for driftsåret 1986/87.

Følgelig udgør det samlede erstatningsbeløb, henset til forskellen mellem de hypotetiske og alternative indtægter i de for-

skellige driftsår, 445 563 NLG, hvortil kommer renter på 1,3% at regne fra den 22. november 1984 til den 19. maj 1992, hvorfra der løber moranter på 8% p.a., indtil betaling sker.

— Twijnstra's erstatning

121. I processkrift af 4. juni 1997 opgør Twijnstra erstatningskravet til 751 141 NLG. Det må formodes, at dette krav

træder i stedet for de tidligere fremsatte krav vedrørende andre beløb. Twijnstra anfører, at han på sin bedrift har dyrket forskellige afgrøder og har opnået en gennemsnitlig omsætning på 9 000 NLG pr. måned, der har resulteret i den nedenfor nævnte samlede indtægt:

Twijnstra	1985/86	1986/87	1987/88
Udførte erstatningsaktiviteter			
Indtægter	- 18,59	- 18,25	- 15,34
Udgifter	- 6,59	- 4,39	- 6,20
Saldo	12,00	13,86	9,14

122. Kommissionens samlede erstatnings- 317 299,20 NLG på grundlag af følgende tilbud til sagsøgeren, Twijnstra, udgør tal:

Twijnstra	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89
1. Indtægt fra mælkeproduktion					
= salg af mælk til mejeriet	73,47	73,98	74,36	76,69	79,93
= salg af kalve og udsætterkøer	15,25	15,68	16,38	17,06	17,78
I alt	88,72	89,66	90,74	93,75	97,71
Minus:					
= variable omkostninger, navnlig til foder	38,27	38,79	35,31	30,93	29,75
= løn til ansatte	19,23	19,47	19,48	19,69	20,31
Bruttofortjeneste	31,22	31,40	35,95	43,13	47,65
2. Indtægt fra alternative aktiviteter, som består af indtægten fra de anvendte produktionsfaktorer					
= kapital	7,16	7,16	7,16	7,16	7,16
= jord	3,20	3,26	3,44	3,60	3,51
= arbejde	6,16	6,38	6,52	6,59	6,70
Samlet indtægt fra disse faktorer	16,52	16,80	17,12	17,35	17,37
3. Erstatningsbeløbet efter fratrækning af indtægten fra faktorerne for bruttofortjenesten af produktionen under 1)	14,70	14,60	18,83	25,78	30,28
4. Den af Rådet tilbudte erstatning	19,16	21,63	18,93	19,34	23,90
Over (+) under- (-) erstatning pr. 100 kg mælk	+ 4,46	+ 7,03	+ 0,10	- 6,44	- 6,38

123. Endelig er den samlede erstatning, der tilkommer Twijnstra, ifølge den sagkyndiges beregning på 517 186 NLG, hvilket er baseret på følgende tal:

Twijnstra	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	I alt
Salg af mælk	—	449 845	462 493	461 762	39 078	
Salg af køer og kalve	—	78 076	79 467	65 984	5 114	
Indtægter	—	527 921	541 960	527 746	44 192	
Variable omkostninger	—	(268 920)	(261 465)	(224 741)	(18 070)	
Udgifter til eksternt personale	—	(7 658)	—	—	—	
Fortjeneste på mælkeaktivitet	—	251 343	280 495	303 005	26 122	860 965
Erstatningsindtægt						
— Kapitalindtægt	—	(10 118)	-15 131)	(16 038)	(1 338)	
— Indtægt fra jord	—	(32 701)	(33 909)	(34 660)	(2 908)	
— Indtægt fra arbejde	—	(66 332)	(65 983)	(59 778)	(4 883)	
Samlede alternative indtægter	—	(109 151)	(115 023)	(110 476)	(9 129)	(343 779)
Tabt fortjeneste;	—	142 192	165 472	192 529	16 993	517 186

124. På grundlag af bemærkningerne og mine konklusioner vedrørende de forskellige faktorer for den hypotetiske indtægt og den (hypotetiske) alternative indtægt²⁵ fremgår det, at den samlede indtægt i den pågældende periode, nemlig fra den 10. april 1985 til den 30. marts 1988, er

på 709 791 NLG. På baggrund af ovenstående kan de af sagsøgeren anførte faktiske erstatningsindtægter kun tages i betragtning for de tre første driftsår, dvs. fra 1984-1987, idet disse indtægter var højere end de hypotetiske alternative indtægter, mens der for de to sidste driftsår

25 — Jf. herom fodnote 22.

skal tages hensyn til de hypotetisk udregnede alternative indtægter. De generelle tal

for de forskellige driftsår fremgår af nedenstående skema:

Twijnstra	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89 ²	I alt
Salg af mælk	450 156 ¹	464 668 ¹	468 225 ¹	38 075 ¹	
Salg af køer og kalve	78 076	79 467	65 984	4 976	
I alt	528 232	544 135	534 209	43 051	
Variable omkostninger	236 077	222 462	189 190	15 346	
Hypotetiske indtægter	292 155	321 673	345 019	27 705	
Alternative indtægter					
— Kapitalindtægt	15 841	15 596	14 640	1 451	
— Indtægt fra jord	35 262	35 586	37 746	2 959	
— Indtægt fra arbejde	36 850	38 588	38 987	3 255	
Samlede alternative indtægter	87 953	89 770	91 373	7 665	
Tabt fortjeneste	204 202	231 903	253 646	20 040	709 791

¹) Beløbet ændret under hensyn til den sagkyndiges oplysninger under retsmødet (for året 1988/89 er reduktionen baseret på en skønsmæssigt beregnet værdi).

²) De af den sagkyndige nævnte tal og, hvad angår de variable omkostninger, de af LEI anførte, er ændret henset til bemærkningerne angående den periode i driftsåret 1988/89, som er taget i betragtning i nærværende beregning, en periode, som afviger fra den af den sagkyndige angivne, som også LEI's beregninger er baseret på.

Følgelig er det samlede erstatningsbeløb, henset til forskellen mellem de hypotetiske og alternative indtægter i de forskellige driftsår, på 709 791 NLG, med tillæg af renter på 1,3% at regne fra den 10. april 1985 til den 19. maj 1992, hvorfra der løber morarenter på 8% p.a., indtil betaling sker.

Sag C-37/90

125. For at fastsætte det erstatningsbeløb, som Heinemann har krav på, er det nødvendigt at gå frem efter den kendte metode: Først beregnes de hypotetiske indtægter fra

mælkeproduktion og derefter indtægterne fra virksomhed i stedet for denne produktion.

delt af den sidstnævnte sagkyndige, dvs. Spandau.

Den hypotetiske indtægt

126. Det skal gentages, at med henblik på at fastsætte den hypotetiske indtægt medregner parterne to indtægtskilder, salg af mælk og salg af udsætterkøer (dvs. køer, der ikke er bestemt til mælkeproduktion) og kalve; fra disse indtægter fratrækker de derefter de variable omkostninger, dvs. de omkostninger, som falder bort ved ophør med mælkeproduktion, men ikke de faste omkostninger, dvs. de omkostninger, som sagsøgerne stadig skal afholde selv ved ophør med mælkeproduktion.

127. Det skal endvidere gentages, at Heinemann har fremlagt fire sagkyndige rapporter, tre fra Wortmann og en fra Spandau. På den refererende dommers udtrykkelige anmodning forklarede sagsøgeren, at de sagkyndige rapporter fra den første sagkyndige (to af dem blev indgivet før dommen fra 1992, som bilag til henholdsvis stævningen og replikken, og den tredje efter dommen, som bilag til processkriftet af 23.12.1993) blev udarbejdet netop for at tilpasse den fulgte metode for fastsættelsen af det krævede erstatningsbeløb til de af Domstolen angivne generelle retningslinjer, mens Spandau's sagkyndige rapport, indgivet som bilag til processkriftet af 25. juni 1993, er baseret på den beregningsmetode, som anvendes i Rådets forordning nr. 2187/93. Sagsøgeren har under alle omstændigheder gjort gældende, at kravet udelukkende baseres på oplysninger med-

— Perioden, der skal tages i betragtning ved beregningen af tabet

128. Heinemann kræver erstatning for det tab, han har lidt i ikke-markedsføringsperioden, dvs. fra den 1. april 1984, hvor han kunne have genoptaget mælkeproduktionen, til den 28. august 1989, hvor han rent faktisk genoptog produktionen. Rådet og Kommissionen anfægter påbegyndelsesdatoen for erstatningsperioden, idet de gør gældende, at sagsøgeren på grundlag af forordning nr. 1078/77 indgik en ikke-markedsføringsforpligtelse, som udløb den 20. november 1984. Derfor skal produktionsåret 1984/85 ikke, hvad angår Heinemann, begynde den 1. april 1984, men derimod den 20. november samme år, og hele året kan derfor ikke tages i betragtning ved beregningen af erstatningen. Kommissionen gør ligeledes gældende, i henseende til udløbsdatoen for den pågældende periode, at Domstolen i mellemdommen fra 1992 fastslog, at den for erstatningen relevante periode med suspension af produktionen løb fra den 1. april 1984 til den 29. marts 1989, hvor forordning nr. 764/89 trådte i kraft. Derfor kan sagsøgeren ikke kræve erstatning for en senere periode, som i den foreliggende sag går fra den 29. marts 1989 til den 28. august 1989. Fra og med den 29. marts 1989 er det således sagsøgeren selv, der må bære de økonomiske konsekvenser af forsinkelsen med genoptagelsen af sin mælkeproduktion. Under den skriftlige forhandling accepterede sagsøgeren at anse den 20. november 1984, fastsat af Kommissio-

nen, for begyndelsesdato (for den relevante periode for erstatningen). Han anfægter derimod stadig den af Kommissionen anførte slutdato med henvisning til, at i løbet af perioden efter den 29. marts 1989 havde ingen tyske landmænd rent faktisk fået tildelt referencemængder, således at de kunne genoptage mælkeproduktionen. At han først genoptog sin aktivitet i august samme år skyldes således det forhold, at det før denne dato ikke var muligt at få tildelt en mælkekvote.

129. Som allerede bemærket i sag C-104/89 skal erstatningen beregnes under hensyntagen til den faktiske ikke-markedsføringsperiode, hvilket medfører, at begyndelsesdatoen og slutdatoen som anført i præmis 26 i dommen af 1992 omfatter tidsintervallet mellem den ulovlige handling, for hvilken Fællesskabet blev idømt at betale erstatning for det lidte tab, og datoen for genindførelsen af retten til mælkekvoter. Det forhold, at forordningen af 1989, der forpligtede parterne til at ansøge de nationale myndigheder om tildeling af en kvote, ikke gjorde det muligt straks at genoptage produktionen, medfører efter min mening ikke, at Fællesskabet er forpligtet til at erstatte en manglende produktion for perioden efter denne dato, for så vidt en eventuel ikke-markedsføring af mælk ikke, for denne periode, skyldes institutionernes adfærd, men snarere *eventuelt* de nationale myndigheders adfærd. For Heinemann er den ikke-markedsføringsperiode, der skal tages i betragtning ved vurderingen af tabet, følgelig perioden

fra den 20. november 1984 til den 29. marts 1989.

— Referencemængden og nedsættelsessatsen

130. Parterne er enige om den referencemængde, der skal lægges til grund ved beregningen af den hypotetiske indtægt. Denne mængde svarer til den mælkekvote, som Heinemann var tildelt, da han påtog sig ikke-markedsføringsforpligtelsen, nemlig 36 705 kg. På grundlag af Domstolens udtalelser i dommen fra 1992 skal der lægges 1% til denne mængde og fratrækkes en procentdel svarende til den nedsættelsessats, der i Tyskland blev anvendt på mælkekvoter tildelt i 1984 (artikel 2, stk. 2, i forordning nr. 856/84). Fastsættelsen af denne sidstnævnte procentdel er stadig omtvistet. Ifølge Heinemann bestemmes det i den tyske bekendtgørelse om anvendelsen af fællesskabsordningen for tillægsafgift, at selv om den nationale nedsættelsessats er på 4%, må denne procentsats ikke overstige 2% for små produktionsmængder af mælk, som sagsøgerens. Ifølge Rådet og Kommissionen indeholder den tyske bekendtgørelse derimod ikke bestemmelser om, at der skal anvendes en nedsættelsessats, som er lavere end den almindelige sats på 4%. Kommissionen gør endvidere gældende, at man i Tyskland for produktionsårene efter 1984/85 har anvendt en nedsættelsessats på 7,5%, og at den af institutionerne foreslåede sats på 4% er gunstigere end den i national lovgivning fastsatte. Da parterne ikke er nået til enighed om dette punkt, har Domstolen bedt den sagkyndige om at fastsætte Heinemann's oprindelige referencemængde og således anføre nedsættelsessatsen. Den sag-

kyndige svarede, at der i den foreliggende sag skal anvendes en differentieret nedsættelsessats. Mere præcist skal der, for de tre første produktionsår, som dækker 1984 til 1987, anvendes en nedsættelsessats på 2%, for så vidt som § 4, stk. 2 og 3, i den tyske bekendtgørelse indeholder en undtagelse fra nedsættelsessatsen på 4% for bedrifter som Heinemann's, der producerer en mælkemængde, der er lavere end 161 000 kg. Den sagkyndige skønner derefter, at der for årene 1987-1989 skal anvendes den af de tyske myndigheder anvendte nedsættelsessats, dvs. 7,5%. Nedsættelsessatserne for de forskellige driftsår er således følgende:

1984/85 - 2%

1985/86 - 2%

1986/87 - 2%

1987/88 - 7,5%, dvs. 2% + yderligere 5,5%

1988/89 - 7,5%, dvs. 2% + yderligere 5,5%.

Sagsøgeren anfægter ikke disse oplysninger. Han bemærker blot, at den nationale ordning indeholder en bestemmelse for årene 1987 og 1988, dvs. de år, hvor alle bedrifter ikke er blevet behandlet ens, om en støtte til ganske små mælkemængder²⁶. Henset til at sagsøgerens referencemængde er på 36 705 kg, og at denne mængde hører til dem, der giver adgang til den pågældende støtte, har Heinemann for produktionsårene 1987/88 og 1988/89 modtaget 440 DEM pr. år. Det skal i denne henseende kun bemærkes, at ved beregningen af indtægten fra salg af mælk har den sagkyndige inkluderet den støtte, som sagsøgeren hævder at have krav på. Et af elementerne i indtægten fra salg af mælk er faktisk støtten på 600 DEM for produktionsåret 1987/88, og 482 DEM for produktionsåret 1988/89 (jf. skema på side 52 i den sagkyndiges rapport). Kommissionen er ikke enig i den sagkyndiges synspunkt og begrænser sig til at henvise til sin

26 — I denne henseende skal det bemærkes, at i Kamp-dommen, som Heinemann påberåber sig til støtte for sin opfattelse, fastslog Domstolen, at artikel 3a, stk. 2, i forordning nr. 857/84, som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1639/91 af 13.6.1991, skal fortolkes således, at med henblik på at beregne de referencemængder, som er undtaget fra tillægsafgiften på mælk, og som tildeles de producenter, der har indstillet deres leverancer i henhold til ordningen om ikke-markedsføring eller omlægning indført ved forordning nr. 1078/77, skal der fra den basismængde, der afspejler produktionsniveauet forud for ikke-markedsføringsperioden, fratrækkes en procentdel, som er repræsentativ for samtlige de nedsættelsessatser, der af medlemsstaterne anvendes på referencemængderne, samt en procentdel svarende til den grundlæggende nedsættelse, som i medfør af den midlertidige suspension af en del af referencemængderne, der blev indført ved Rådets forordning (EØF) nr. 775/87 af 16.3.1987 (EFT L 78, s. 5), har fundet anvendelse på samtlige producenter i Fællesskabet (dom af 5.5.1994, sag C-21/92, Sml. I, s. 1619).

argumentation til støtte for fortolkningen af den tyske bekendtgørelse.

— Indtægt fra salg af mælk og salg af kalve og udsætterkøer

131. Selv om det er korrekt, at det ikke tilkommer Domstolen at fortolke national ret, skal det under alle omstændigheder bemærkes, at Kommissionens kritik af fortolkningen af den tyske bekendtgørelse, som den sagkyndige henviser til, ikke kan tiltrædes, da denne er af generel karakter og ubegrundet. Det følger heraf, at der ved beregningen af referencemængden skal tages hensyn til de af den sagkyndige fremlagte oplysninger.

132. Hvad angår salg af mælk har parterne anført stort set ens priser. Forskellen skyldes udelukkende det forhold, at sagsøgeren har baseret sig på statistiske oplysninger fra Hannover-regionen, hvorfra Heinemann stammer, mens Rådet og Kommissionen har baseret sig på oplysninger fra hele det nationale område. Under den skriftlige forhandling er parterne blevet enige, for så vidt som de sagsøgte institutioner har accepteret sagsøgerens oplysninger om såvel mælkeprisen som prisen på kalve og udsætterkøer. Disse priser fremgår af nedenstående skema, hvor prisen på udsætterkøer og kalve er anført under »byddelser«:

Driftsår	Mælkeproduktion kg/år	Mælkepris DEM/kg	Byddelser DEM/kg	Variable omkostninger DEM/kg	Bruttofortjeneste DEM/kg
1984/85	4 664	0,671	0,159	0,460	0,370
1985/86	4 764	0,701	0,154	0,420	0,435
1986/87	4 828	0,693	0,140	0,390	0,443
1987/88	4 509	0,693	0,130	0,380	0,443
1988/89	5 117	0,752	0,141	0,390	0,503
1989/90	5 070	0,743	0,144	0,394	0,493

133. På baggrund af de oplysninger, som parterne er enige om, vurderer den sag-kyndige den samlede indtægt fra mælkeproduktion således:

	Heinemann 1984/85	Heinemann 1985/86	Heinemann 1986/87	Heinemann 1987/88	Heinemann 1988/89	I alt
Dage	132	365	365	365	363	
Grundmængde	36 705	36 705	36 705	36 705	36 705	
1% stigning	37 072	37 072	37 072	37 072	37 072	
Samlede indtægter (DEM/kg)	0,830	0,855	0,833	0,823	0,893	
Nedsættelse på 2% *	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	
Erstattede mængder	13 139	36 331	36 331	36 331	36 132	
Indtægter	10 905	31 063	30 263	29 900	32265	134 397
Nedsættelse på 4% **	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	
Erstattede mængder	12 871	35 589	35 589	35 589	35 394	
Indtægter	10 683	30 429	29 646	29 290	31 607	131 654
Nedsættelse på 7,5%	7,5 %	7,5 %	7,5 %	7,5 %	7,5 %	
Erstattede mængder	12 401	34 292	34 292	34 292	34 104	
Indtægter	10 293	29 319	28 565	28 222	30 455	126 854
Progressiv nedsættelse	2,0 %	2,0 %	2,0 %	7,5 %	7,5 %	
Erstattede mængder	13 139	36 331	36 331	34 292	34 104	
Indtægter + støtte	10 905	31 063	30 263	28 822	30 937	
Indtægt pr. kg mælk	0,830	0,855	0,833	0,840	0,907	131 990

* Procentvis nedsættelse foreslået af sagsøgeren

** Procentvis nedsættelse foreslået af Kommissionen

134. Henset til den omstændighed, at der er enighed om de forskellige poster, og henset til mine bemærkninger vedrørende fastsættelsen af nedsættelsessatsen, mener jeg, at bruttofortjenesten, der fremgår af sidste kolonne i ovenstående skema, hvori den nævnte nedsættelsessats er på 2% for de tre første produktionsår og på 7,5% for de sidste to, skal tages i betragtning ved fastsættelsen af den hypotetiske indtægt.

— De variable omkostninger

135. Hvad angår de variable omkostninger er parterne enige om beregningsmetoden, eftersom sagsøgeren, efter at have ændret sit oprindelige standpunkt, følger den i Rådets forordning nr. 2187/93 fastsatte metode. Parterne er imidlertid stadig uenige om de statistiske oplysninger, der skal anvendes ved beregningen. Sagsøgeren

baserer sig på statistikker, som udelukkende vedrører Westfalen-regionen, mens de sagsøgte institutioner basere sig på oplysninger om den gennemsnitlige produktion på hele det nationale område. I denne henseende bemærker den sagkyndige, at de oplysninger, hvorpå Heinemann baserer sig, vedrører bedrifter med en særlig høj produktivitet og således bedrifter med forholdsvis lave produktionsomkostninger. På grundlag af en sammenligning af de statistiske oplysninger fra Hannover-

regionen og Westfalen-regionen konkluderer den sagkyndige således, at de variable omkostninger ved Heinemann's mælkeproduktion skal fastsættes på grundlag af oplysninger fra Hannover-regionen, hvor sagsøgeren som tidligere nævnt er hjemmehørende. Oplysningerne om Westfalen-regionen og de oplysninger, der specifikt vedrører sagsøgeren, fremgår af nedenstående skema, mens oplysningerne om omkostninger pr. ko for Hannover-regionen fremgår af næste skema:

	Tal fra Westfalen Lippe-regionen			Sagsøgeren			
	Variable omkostninger pr. ko	Produktivitet i Westfalen Lippe	Variable omkostninger pr. 100 kg	Variable omkostninger pr. 100 kg	Kvota ifølge sagsøgeren	Det nødvendige antal køer	Variable omkostninger pr. ko ifølge sagsøgeren
1984/85	2 612	5 586	46,76	46	36 331	8	2 089
1985/86	2 466	5 838	42,24	42	36 331	8	1 907
1986/87	2 362	6 028	39,18	39	36 331	8	1 771
1987/88	2 308	6 041	38,20	38	36 331	9	1 534
1988/89	2 512	6 320	39,74	39	36 331	8	1 771

1984/85	2 199	(kategorien 4 280 - 4 750 kg)
1985/86	2 265	(kategorien 4 750 - 5 250 kg)
1986/87	2 217	(kategorien 4 770 - 5 250 kg)
1987/88	2 267	(kategorien 5 260 - 5 750 kg)
1988/89	2 242	(kategorien 5 270 - 5 740 kg)

136. På grundlag af disse oplysninger er Heinemann's variable omkostninger for årene 1984-1989, stadig ifølge den sag-

kyndige, de omkostninger, der fremgår af nedenstående skema:

	Heinemann 1984/85	Heinemann 1985/86	Heinemann 1986/87	Heinemann 1987/88	Heinemann 1988/89	I alt
Dage	132	365	365	365	363	
Grundmængde	36 705	36 705	36 705	36 705	36 705	
1 % stigning	37 072	37 072	37 072	37 072	37 072	
Variable omkostninger (DEM/ko)	2 199	2 265	2 217	2 267	2 242	
Nedsættelse på 2 %						
Antal køer	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	
Prorata variable omkostninger	9	8	8	9	8	
Variable omkostn. (DEM/100 kg)	7 157	18 120	17 736	20 403	17 838	
	54,47	49,88	48,82	56,16	49,37	81 254
Nedsættelse på 4 %						
Antal køer	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	
Prorata variable omkostninger	8	8	8	9	8	
Variable omkostn. (DEM/100 kg)	6 362	18 120	17 736	20 403	17 838	
	49,43	50,91	49,84	57,33	50,40	80 459
Nedsættelse på 7,5 %						
Antal køer	7,5 %	7,5 %	7,5 %	7,5 %	7,5 %	
Prorata variable omkostninger	8	8	8	8	7	
Variable omkostn. (DEM/100 kg)	6 362	18 120	17 736	18 136	15 608	
	51,30	52,84	51,72	52,89	45,77	75 962
Progressiv nedsættelse						
Antal køer	2,0 %	2,0 %	2,0 %	7,5 %	7,5 %	
Prorata variable omkostninger	9	8	8	8	7	
Variable omkostn. (DEM/100 kg)	7 157	18 120	17 736	18 136	15 608	
	54,47	49,88	48,82	52,89	45,77	76 757

137. Hvad angår denne beregning bemærker Kommissionen kun, at med henblik på at fastsætte den gradvise stigning i Heinemann's produktion har den sagkyndige baseret sig på gennemsnitsværdier for Nederlandene i stedet for værdier for den region, hvor sagsøgeren er hjemmehørende. Denne kritik er imidlertid ikke begrundet. Selv om den sagkyndige udtrykkeligt (på s. 13 i rapporten) har udtalt, at han fandt det nødvendigt ligeledes at tage hensyn til den procentvise stigning i produktiviteten i Nederlandene ved fastsættelsen af den

erstatning, sagsøgeren skulle have udbetalt, fremgår det klart (af de der gengivne tabeller), at han for stort set samtlige oplysninger har baseret sig på statistikker for bedrifter i Hannover-regionen, hvor sagsøgeren er etableret, og at henvisningen til oplysninger om produktiviteten i Nederlandene — som den sagkyndige selv nævner — således kun har minimal betydning for den samlede beregning. Det følger heraf, at man ved beregningen af de variable omkostninger kan følge de af den sagkyndige fremlagte retningslinjer. Det

skal bemærkes, at jeg i Mulder m.fl.-sagen ikke baserede mig på den sagkyndiges beregning ved fastsættelsen af omkostningerne for den hypotetiske mælkeproduktion, hvilket i det væsentlige har to årsager: at vedligeholdelsesudgifterne for maskiner var vurderet for højt, og at medregningen af visse udgiftsposter ikke syntes korrekt. Da parterne i den foreliggende sag ikke har anfægtet de af den sagkyndige medregnede udgiftsposter, og da Heinemann's mælkeproduktion i øvrigt er relativ lav med den følge, at påvirkningen af de omkostninger, der i forslag til afgørelse i Mulder m.fl.-sagen ikke indgik i den almindelige beregning, er minimal, må det konkluderes, at man ved beregningen af de variable omkostninger bør lægge den sagkyndiges oplysninger til grund.

Kapitalfaktoren

139. Sagsøgeren anfører, at det samlede beløb for frigjort kapital udgør 6 200 DEM svarende til halvdelen af værdien af en staldplads (vurderet til 8 000 DEM) forhøjet med den gennemsnitlige købspris for en kvie (2 200 DEM). Beløbet på 6 200 DEM anfægtes ikke af de sagsøgte institutioner. Kommissionen understreger blot, at sagsøgeren ikke har taget højde for de beløb, der er nødvendige med henblik på anskaffelse af nye maskiner, der kunne muliggøre genoptagelse af mælkeproduktionen i 1984, og nærmere bestemt, at sagsøgeren ikke har taget højde for øvrige udgifter til renovering af malkningsanlæg, som bedrifterne skulle have foretaget uanset standen af de maskiner, der allerede var på bedriften.

De alternative indtægter

— De alternative hypotetiske indtægter

138. Som tidligere nævnt skal fastsættelsen af den hypotetiske alternative indtægt baseres på beregningen af de indtægter, der opnås ved de tre produktionsfaktorer, der som følge af ophør med mælkeproduktion er blevet frigjort: kapital, jord og arbejdskraft.

140. Hvad angår indtægten fra denne kapital udgør den, på grundlag af statistiske oplysninger vedrørende landbruget fremlagt af de tyske myndigheder, ifølge sagsøgeren 3,5% pr. år. Sagsøgeren udelukker, at denne indtægt kan beregnes med den, højere, rentesats, som almindeligvis opnås på en kurantkonto. Rådet og Kommissionen finder derimod, at rentesatsen skal ligge på omkring 5,5% p.a. Den sagkyndige baserer sig i øvrigt ikke på værdien af (frigjorte) pladser i stalden, men på købsprisen for det pågældende kvæg på tidspunktet for (den hypotetiske) genoptagelse af produktionen og beregner således den kapital, der som følge af den manglende genoptagelse af produktionen er blevet opsparet. Ifølge den sagkyndige udgør det beløb, som i 1984 var nødvendigt

for anskaffelse af otte-ni kvier, der kunne sikre produktionen af Heinemann's mælkekvote, 19 800 DEM. På dette beløb skal man ifølge den sagkyndige anvende den af de lokale sparekasser anvendte rentesats,

nedsat i et omfang svarende til det årlige udsving i forbrugerprisindekset. Indtægten fra sagsøgerens kapital skal således beregnes under anvendelse af de i nedenstående skema anførte satser:

År	Inflation	Sparekassernes rentesats	Kapitalafkast
1984/85	3,39 %	2,40 %	+ 0,99 %
1985/86	3,25 %	2,00 %	+ 1,25 %
1986/87	2,78 %	(0,10) %	+ 2,88 %
1987/88	2,38 %	0,20 %	+ 2,18 %
1988/89	2,25 %	1,30 %	+ 0,95 %

Såvel sagsøgeren som Kommissionen og Rådet anfægter disse konklusioner. Institutionerne gør gældende, at den samlede kapital ikke skal fastsættes i forhold til prisen på kvier, men under hensyntagen til prisen på samtlige dyr, der udgør besætningen på tidspunktet for genoptagelsen af mælkeproduktionen, da bestanden både omfatter kvier, køer og kalve. Hvad angår kapitalafkastet anfægter alle parter, at man skal trække inflationsraten fra den af de lokale sparekasser tilbudte rentesats. Ifølge Kommissionen er der ikke grund til kun at foretage et sådant fradrag for kapitalindtægter og ikke for andre indtægter. Sagsøgeren bemærker derimod, at en sådan beregningsmetode, henset til de offentlige sparekassers renter, fører til en reduktion til nul, eftersom en sådan fratrækning af de to procentsatser normalt vil få et negativt resultat, således at der ikke vil være nogen kapitalindtægt.

141. Jeg er delvis enig med Kommissionen i den tvivl, som den giver udtryk for med hensyn til, hvor mange stykker kvæg der skal tages i betragtning og fratrækningen af inflationsraten. Hvad angår antallet af kvæg, der skal tages i betragtning, fremgår det tydeligt af den sagkyndiges rapport, at beregningen af kapitalindtægten, foretaget i forbindelse med Mulder-sagen, er forskellig fra beregningen i Heinemann's sag. I det første tilfælde har den sagkyndige fastsat gennemsnitsprisen pr. ko under hensyntagen til prisen på køer på de forskellige laktationsniveauer, mens prisen i den foreliggende sag kun tager hensyn til den typiske pris på kvier. I mangel af oplysninger om gennemsnitsprisen på de forskellige dyr i besætningen synes det trods alt hensigtsmæssigt at tage hensyn til de tal, som den sagkyndige henviser til ved beregningen af kapitalindtægten. Det er under alle omstændigheder tænkeligt, at den sagkyndige som følge af Heinemann's forholdsvis lille mælkeproduktion har foretaget en forenklet beregning i forhold til beregningen i Mulder-sagen (ved ikke at

anføre den differentierede pris for de enkelte dyr). Det kan således ikke udelukkes, at Heinemann kun havde kvier og ikke andre dyr til mælkeproduktionen. Kommissionens standpunkt vedrørende fratrækning af inflationsraten bør følges. På dette punkt er det tilstrækkeligt at henvise til bemærkningerne i Mulder-sagen. Jeg er derfor af den opfattelse, at man ved beregningen af Heinemann's kapitalindtægt skal anvende de lokale sparekassers rentesats på det af den sagkyndige angivne samlede kapitalbeløb.

Jordfaktoren

142. Sagsøgeren beregner indtægten fra jordfaktoren under henvisning til gennemsnitsafgiften for forpagtning, således som denne fremgår af statistikker fra landbrugs-kammeret i Hannover-regionen. De fremlagte oplysninger fremgår af følgende skema:

År	Mælkeproduktion kg/år	Foderavl ha/ko	Forpagtningsafgift DEM/ha	Forpagtning pr. kg mælk DEM/kg
1984/85	4 664	0,43	358	0,033
1985/86	4 764	0,44	308	0,028
1986/87	4 828	0,41	383	0,033
1987/88	4 509	0,40	366	0,032
1988/89	5 117	0,43	283	0,024
1989/90	5 070	0,37	379	0,028

Ifølge Kommissionen, som anvender statistikker fra Westfalen og ikke fra Hannover, hvor sagsøgeren er hjemmehørende, er indtægterne i henhold til dette skema for lave: navnlig tages der i disse indtægter ikke højde for det areal, der i enhver mælkeproducerende bedrift anvendes til

foderdyrkning, et areal, som vil svare til 0,5 ha pr. ko. Det må derfor, ifølge Kommissionen, formodes, at Heinemann anvender 4,5 ha til foderdyrkning, eftersom han normalt anvendte ni køer til mælkeproduktionen.

År	DEM/ha	ha (x)	DEM/år(>=)
1984/85 (223 dage)	429	4,5	1 179
1985/86	426	4,5	1 917
1986/87	446	4,5	2 007
1987/88	472	4,5	2 124
1988/89 (301 dage)	495	4,5	1 837
		I alt	9 064

143. Stadig under henvisning til statistikker fra landbrugskammeret i Hannover baserer den sagkyndige sig på en anden beregningsmetode, for så vidt som han ikke blot tager højde for indtægten fra forpagtning af jord, men ligeledes for indtægten fra udlejning af

bygninger på denne jord. Med henblik på at fastsætte størrelsen af den del af bedriften, Heinemann anvendte til mælkeproduktion, baserer den sagkyndige sig på producentens samlede antal kreaturer. Resultatet af denne beregning fremgår nedenfor:

	Heinemann 1984/85	Heinemann 1985/86	Heinemann 1986/87	Heinemann 1987/88	Heinemann 1988/89
Dage	132	365	365	365	363
Grundmængde	36 705	36 705	36 705	36 705	36 705
1% stigning	37 072	37 072	37 072	37 072	37 072
Progressiv nedsættelse	2,0 %	2,0 %	2,0 %	7,5 %	7,5 %
Frigjort jord (ha)	5,06	4,74	4,46	4,26	
Prorata indtægt for jord	1 026	2 463	3 289	2 585	12 112
(DEM/100 kg)	7,81	6,78	9,05	7,58	

144. Sagsøgeren bestrider disse tal af to årsager. Han kritiserer for det første generelt inddragelsen af lejeindtægten fra bygninger i indtægtskilderne, og gør for det andet gældende, at den eneste indtægtstype, han kunne få fra sine jordarealer, var indtægten forbundet med tyreopdræt, svarende til 16% af det samlede areal. Dette synspunkt kan ikke tiltrædes. Det er tilstrækkeligt at henvise til ovenstående bemærkninger desangående. Jeg mener under alle omstændigheder ikke, at man kan basere sig på Kommissionens beregninger, da denne baserer sig på statistikker fra regionen Westfalen og ikke fra regionen Hannover, hvor sagsøgeren er hjemmehørende. Derfor skal jordfaktoren beregnes på grundlag af den af den sagkyndige anførte forpagtningspris.

Arbejdsfaktoren

145. Arbejdsfaktoren består af den arbejdskraft, der frigøres som følge af ophør med mælkeproduktionen. Med henblik på at fastsætte indtægten fra denne produktionsfaktor, skal man ifølge sagsøgeren basere sig på det antal arbejdstimer, der er nødvendigt for opdræt af mælkekvæg, da disse timer som følge af produktionsophøret kunne anvendes til anden produktion. I den foreliggende sag skal der således tages hensyn til det antal arbejdstimer, som Heinemann har anvendt til opdræt af malkekuvæg. Ifølge sagsøgeren har han på dette arbejde brugt 1½ time dagligt, hvilket samlet giver 547,5 timer pr. år, og denne

arbejdstid kunne ikke, henset til dens begrænsede omfang, overføres til andre aktiviteter. Kommissionen gør derimod gældende, at det samlede antal timer, der er nødvendigt til opdræt af en ko, udgør 80 timer pr. år, og at Heinemann derfor, ved

opdrætten af sine ni køer, burde have brugt 720 arbejdstimer pr. år. Når denne arbejdstid lægges til grund for beregningen, vil den samlede indtægt blive på 25 390 DEM, således som det fremgår af oplysningerne i nedenstående skema:

Produktionsår	Gennemsnitsløn — Landbrugsarbejdere DEM/time	x 720 timer	= Årlig indtægt
1984/85 (223 dage)	9,39	x 720 timer	4 131
1985/86	8,15	x 720 timer	5 868
1986/87	8,82	x 720 timer	6 350
1987/88	4,50	x 720 timer	3 240
1988/89 (301 dage)	9,77	x 720 timer	5 801
		I alt	25 390

Den sagkyndige foretager sin beregning med udgangspunkt i, at den af sagsøgeren anvendte arbejdstid for så vidt angår de ni malkekøer på dennes bedrift, er den af sidstnævnte anførte, nemlig 68,44 timer pr. ko pr. år. Under anvendelse af oplysning-

gerne om gennemsnitsløn for en landbrugsmedarbejder i årene 1984-1989 beregner den sagkyndige Heinemann's indtægt således, som det fremgår af nedenstående skema:

	Heinemann 1984/85	Heinemann 1985/86	Heinemann 1986/87	Heinemann 1987/88	Heinemann 1988/89	I alt
Dage	132	365	365	365	363	
Grundmængde	36 705	36 705	36 705	36 705	36 705	
1% stigning	37 072	37 072	37 072	37 072	37 072	
Tid pr. ko	70	70	70	70	70	
Timeløn	9,67	9,97	10,17	10,40	10,55	
Progressiv nedsættelse	2,0 %	2,0 %	2,0 %	7,5 %	7,5 %	
Frigjort tid (timer)	227,842	560,00	560,005	560,00	487,32	
Indtægt tid prorata	203	5 583	695	5 826	5 141	
Indtægt tid (DEM/100 kg)	16,77	15,37	15,68	16,98	15,08	24 447

Sagsøgeren mener, at denne indtægt er for høj. Kommissionen kritiserer derimod, at den sagkyndige har beregnet arbejdsindtægten uden at tage hensyn til den tid, der er nødvendig til at bruge på andet arbejde, som ikke direkte er forbundet med pasning af køer, såsom dyrkning og lagring af foder, hvilket normalt udføres af landmanden selv. Ved ligeledes at medregne denne aktivitet når man ifølge Kommissionen op på 80 arbejdstimer pr. ko.

— De faktiske alternative indtægter fra opfedning af tyre i perioden 1984-1989

146. På grundlag af de af parterne fremlagte oplysninger kan det efter min mening med rimelighed formodes, at den sagkyndige har taget højde for samtlige aktiviteter forbundet med produktionen og således også for eventuelle aktiviteter i forbindelse med dyrkning af foder. I modsætning til Kommissionens påstand kan man derfor følge den sagkyndige, når denne, i overensstemmelse med sagsøgeren, gør gældende, at arbejdstiden ved ni køer på bedriften udgør 68,44 timer pr. år. Med hensyn til fastsættelsen af indtægten fra arbejdsfaktoren kan man således henholde sig til den sagkyndiges beregninger.

147. Sagsøgeren, Heinemann's faktiske alternative virksomhed i perioden 1984-1989 bestod i opfedning af tyre. Denne faktuelle oplysning bestrides ikke, derimod er der forskellige opfattelser vedrørende fastsættelsen af det antal dyr, Heinemann har opdrættet. Sagsøgeren anfører, uden at føre bevis herfor, at han har opdrættet ni tyre, hvilket udgør det maksimale antal dyr, der er plads til i den del af stalden, der er beregnet hertil. Det maksimale antal tyre svarede således til det antal malkekøer, som sagsøgeren tidligere opdrættede. Kommissionen bestrider denne beregning og mener ikke, at det er korrekt at sammenligne indtægten fra de to aktiviteter i forhold til størrelsen af den del af stalden, der er beregnet til mælkeproduktion. På grundlag af de af sagsøgeren fremlagte gennemsnitstal for indtægt fra tyreopdræt i perioden 1984-1989 (jf. sagsøgerens indlæg af 30.6.1993, s. 8) konkluderer Kommissionen, at Heinemann ikke har lidt noget tab, eller at hans økonomiske tab under alle omstændigheder har været minimalt, idet hans erstatningsaktiviteter har givet en højere indtægt end den, han ville kunne have opnået ved en eventuel mælkeproduktion. Kommissionen udfører beregningerne på grundlag af de af den sagkyndige,

Wortmann, fremlagte oplysninger, som fremgår af nedenstående skema:

År	Fortjeneste fra mælkeaktivitet (DEM)	Egentlig fortjeneste (DEM)	Tab (DEM)
1984/85 (223 dage)	5 653	9 303	0
1985/86	11 388	15 227	0
1986/87	12 456	15 227	0
1987/88	13 168	15 227	0
1988/89 (301 dage)	12 326	12 557	0
		Samlet tab	0

148. Kommissionen gør endvidere gældende, baseret på oplysninger fra den sagkyndige, Wortmann (uden dog at præcisere, i hvilken af de af sagsøgeren fremlagte sagkyndige rapporter disse tal findes), at forskellen mellem indtægten fra den hypotetiske mælkeproduktion og de alternative

indtægter kun udgør 4 739 DEM. Grunden hertil er, at mens den hypotetiske indtægt for mælkeproduktion, ifølge fagrapporten, ville have været på 54 991 DEM, var sagsøgerens bruttofortjeneste i perioden 1984-1989 på 50 252 DEM, således som det netop fremgår af nedenstående skema:

År	Bruttofortjeneste/tyr × 35	Fortjeneste (DEM)
1984/85 (223 dage)	317	6 779
1985/86	335	11 725
1986/87	476	16 660
1987/88	328	11 480
1988/89 (301 dage)	125	3 608
I alt		50 252

På grundlag af oplysninger i den af den sagkyndige fremlagte rapport i processkriftet af 25. juni 1993, når man endvidere på tilsvarende måde, stadig ifølge Kommissionen, til et tab på 12 534 DEM. Dette beløb

skyldes (som det fremgår af nedenstående skema) forskellen mellem de hypotetiske indtægter, anslået til 69 820 DEM, og de alternative indtægter, anslået til 57 286 DEM; fra dette beløb skal man derefter

fratrække 3 500 DEM, svarende til præmien for opdræt og opfødning af tyre, fastsat i Rådets forordning (EØF) nr. 467/87 af 10. februar 1987 om ændring

af forordning (EØF) nr. 805/68 om den fælles markedsordning for oksekød samt præmieordningerne i denne sektor²⁷.

År	Bruttofortjeneste pr. kg mælk	Fortjeneste	Bruttofortjeneste pr. tyr	Fortjeneste ved 35 tyre
1984/85 (223 dage)	0,370	8 045	356	7 613
1985/86	0,435	15 481	340	11 900
1986/87	0,443	15 766	432	15 120
1987/88	0,443	15 766	325	11 375
1988/89 (301 dage)	0,503	14 762	389	11 278
I alt		69 820		57 286

149. Den sagkyndige finder derimod, at de af sagsøgeren fremlagte oplysninger om antallet af dyr til mælkeproduktion og den egentlige størrelse af stalden gør det muligt at udlede, at Heinemann i den pågældende periode kunne have opdrættet 21 tyre. Ved at gange dette antal med den gennemsnitlige indtægt fra salget af hver

tyr, en indtægt, som sagsøgeren har anført i sit processkrift af 25. juni 1993, og som ikke anfægtes af de sagsøgte institutioner, når man, ved at basere sig på de beregningsfaktorer, der fremgår af nedenstående skema, til et beløb, der er højere end det af sagsøgeren anførte beløb:

År	Bruttofortjeneste/tyr	Fortjeneste (DEM)
1984/85 (223 dage)	356	2 242
1985/86	340	7 140
1986/87	432	9 072
1987/88	325	6 825
1988/89 (301 dage)	389	8 169
I alt		33 448

27 — EFT L 48, s. 1.

150. Det er ikke nødvendigt at foretage en grundig undersøgelse af denne beregning af følgende to årsager: For det første er denne beregning baseret på de samme generaliseringer som beregningen af indtægterne fra de tre produktionsfaktorer (kapital, jord og arbejde), der frigøres som følge af ophør med mælkeproduktion. Beregningen af antallet af tyre, ligesom beregningen af indtægterne fra salg af disse, er baseret på statistiske oplysninger og kan således ikke anses for at udgøre Heinemann's faktiske indtægt. For det andet er det samlede beløb, der er fastsat på grundlag af denne metode, en smule lavere end det beløb, der fremkommer ved beregningen af (de hypotetiske) indtægter fra de tre frigjorte produktionsfaktorer. Derfor synes det hensigtsmæssigt at fastholde den af den sagkyndige valgte metode.

Kravet om yderligere erstatning og renter henset til en stigning i den nationale beskatning og om udligningsrenter

151. Sagsøgeren kræver tilbagebetaling af den nationale skat, der rammer det samlede erstatningsbeløb for tabet. I denne henseende begrænser han sig til at gøre gældende, uden at føre noget bevis til støtte herfor baseret på de relevante nationale skattebestemmelser, at satsen for denne skat vil være højere end satsen (som vil være meget lav eller lig 0) for de skatter, der ville have påhvilet indtægterne i de forskel-

lige produktionsår, der er taget hensyn til ved beregningen af tabet, dvs. produktionsårene 1984-1989.

152. På dette punkt henvises til bemærkningerne ovenfor vedrørende sagsøgernes krav i sag C-104/89. Det skal blot bemærkes, at et økonomisk tab som følge af en højere national skattesats ikke udgør et tab, som — om så blot indirekte — skyldes institutionernes ulovlige adfærd, og er således ikke relevant for beregningen af den skyldige erstatning.

153. Sagsøgeren anmoder ligeledes om, at det samlede beløb pålægges renter²⁸ på 7%. Angående dette krav henvises ligeledes til bemærkninger herom i Mulder-sagen. På grundlag af disse bemærkninger kan det fastslås, at sagsøgeren har krav på renter at regne fra den skadevoldende begivenheds indtræden, dvs. fra datoen, hvor ikke-markedsføringsforpligtelsen ophørte, og indtil tabets ophør, dvs. indtil afsigelsen af mellemdommen fra 1992. Hvad angår rentesatsen fremgår det af Eurostat's oplysninger, at stigningen i forbrugspriserne i Tyskland i perioden 1984-1989 var på omkring 2,1%. Men eftersom Heinemann har lidt *vedvarende* tab, for så vidt som tabet kan henføres til perioden 1984-1989, bør der fratrækkes en procentdel for netop at tage højde for tabets vedvarende karakter. Henset hertil er det hensigtsmæssigt at

28 — I indlægget af 25.6.1993 (s. 12 i originalen) benævner sagsøgeren disse renter som »udligningsrenter«.

fastsætte den rentesats, der skal anvendes på det samlede erstatningsbeløb, til 1,5%.

155. Kommissionen tilbyder en samlet erstatning på 1 239 DEM.

— Heinemann's erstatning

154. I indlægget af 25. juni 1993 kræver Heinemann en erstatning på 71 826 DEM. Dette beløb må formodes at træde i stedet for andre tidligere krævede beløb.

156. Endelig vurderer den sagkyndige det samlede erstatningsbeløb til 17 167 DEM, hvor han ved beregningen af reference-mængden for mælk anvender en differentieret fradragssats (på 2% for de tre første produktionsår og på 7,5% for de tre sidste produktionsår); beregningsgrundlaget for dette beløb fremgår af nedenstående skemaer:

	Heinemann 1984/85	Heinemann 1985/86	Heinemann 1986/87	Heinemann 1987/88	Heinemann 1988/89	I alt
Dage	132	365	365	365	363	
Grundmængde	36 705	36 705	36 705	36 705	36 705	
1% stigning	37 072	37 072	37 072	37 072	37 072	
Progressiv nedsættelse						
Bruttofortjeneste	2,0 %	2,0 %	2,0 %	7,5 %	7,5 %	
Bruttofortjeneste	3 748	12 943	12 527	10 686	15 329	55 233
(DEM/100 kg)	28,53	35,62	34,48	31,16	44,95	
Bruttofortjeneste	28,53	3,62	34,48	29,41	43,53	

	Heinemann 1984/85	Heinemann 1985/86	Heinemann 1986/87	Heinemann 1987/88	Heinemann 1988/89	I alt
Dage	132	365	365	365	363	
Grundmængde	36 705	36 705	36 705	36 705	36 705	
1% stigning	37 072	37 072	37 072	37 072	37 072	
Progressiv nedsættelse						
Erstatningsindtægt	2,0 %	2,0 %	2,0 %	7,5 %	7,5 %	
Erstatningsindtægt	3 300	8 294	9 555	9 005	7 913	38 066
(DEM/100 kg)	25,11	22,83	26,30	26,26	23,20	

	Heinemann 1984/85	Heinemann 1985/86	Heinemann 1986/87	Heinemann 1987/88	Heinemann 1988/89	I alt
Dage	132	365	365	365	363	
Grundmængde	36 705	36 705	36 705	36 705	36 705	
1% stigning	37 072	37 072	37 072	37 072	37 072	
Progressiv nedsættelse	2,0 %	2,0 %	2,0 %	7,5 %	7,5 %	
Forskel	448	4 649	2 973	1 681	7 416	17 167
Forskel (DEM/100 kg)	3,41	12,80	8,18	4,90	21,74	
Forskel	3,41	12,80	8,18	3,15	20,33	

157. På grundlag af ovenstående²⁹ mener jeg, at det til Heinemann skyldige samlede erstatningsbeløb udgør 16 517 DEM, hvil-

ket beløb er beregnet på grundlag af oplysningerne i nedenstående skema:

Heinemann ¹⁾	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	I alt
Hypotetisk indtægt	4 543	12 943	12 527	10 686	15 329	
Alternativ indtægt						
— Kapitalindtægt	214	572	648	418	396	
— Indtægt fra jord	956	2 509	3 350	2 800	2 638	
— Indtægt fra arbejde	2 203	5 583	5 695	5 824	5 141	
Samlede alternative indtægter	3 373	8 664	9 693	9 042	8 739	
Tab	1 170	4 279	2 834	1 644	6 590	16 517

1) Alle beløbene er korrigeret på grundlag af den sagkyndiges oplysninger under retsmødet.

29 — Med henblik på vurderingen af de forskellige poster, der har betydning for fastsættelsen af tabet, skal der gives en kort fremstilling af de kilder, hvorfra oplysningerne til fastsættelse af erstatningen stammer.

a) *Hvad angår den hypotetiske indtægt* stammer oplysningerne fra den sagkyndige.

b) *Hvad angår de alternative indtægter* stammer oplysningerne ligeledes fra den sagkyndige, men de er blevet berigtiget på de punkter, hvor der er foretaget ændringer som følge af diskussionen om den af den sagkyndige valgte beregningsmetode. Navnlig i beregningen af indtægterne fra alle faktorerne er den samlede indtægt, henset til de første og sidste produktionsår i perioden for beregningen af erstatningen, reduceret med en procentsats svarende til antallet af dage i de forskellige produktionsår uden for denne periode. Endvidere:

— vedrørende »kapital«-faktoren er satsen for stigningen i forbrugspriserne i årene 1984-1989 ikke fratrasket de lokale sparekassers rentesats

— vedrørende »jord«-faktoren svarer de medregnede hypotetiske indtægter til de af den sagkyndige oplyste.

Det samlede erstatningsbeløb skal tillægges renter på 1,5% p.a. at regne fra den 20. november 1984 indtil den 19. maj 1992, hvorfra der pålægges morarenter på 7% p.a., indtil betaling sker.

Sagsomkostningerne

158. Såvel i sag C-104/89 som i sag C-37/90 anmoder sagsøgerne om, at de sagsøgte institutioner dømmes til at betale sagens omkostninger. Omkostningerne omfatter vederlaget til den sagkyndige, der som nævnt kan pålægges parterne som en udgift, der kan kræves erstattet i medfør af procesreglementets artikel 73, litra a)³⁰.

I medfør af procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at

betale sagens omkostninger. I artikel 69, stk. 3, bestemmes det endvidere, at Domstolen kan fordele sagens omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. I den foreliggende sag er der imidlertid ingen tvivl om, at alle parter har tabt på visse punkter, både for så vidt angår konstateringen af, at Fællesskabet ifalder ansvar — hvilket alene følger af ulovligheden af ordningen for mælkekvoter af 1984, derimod ikke af ulovligheden af forordningen af 1989, således som sagsøgerne imidlertid gjorde gældende —³¹ og hvad angår vurderingen af tabet. Jeg mener derfor, at hver part skal bære sine egne omkostninger.

Vederlaget for den sagkyndige rapport kan i øvrigt for en tredjedels vedkommende afholdes af Domstolen, de resterende to tredjedele skal imidlertid afholdes af parterne. Hvad angår denne del synes det rimeligt og retfærdigt, at halvdelen pålægges institutionerne, og at den anden halvdel bæres solidarisk af de fem sagsøgere i de to forenede sager.

³⁰ — Det af den sagkyndige krævede vederlag anfægtes af samtlige parter i sagen og Domstolen skal således i medfør af procesreglementets artikel 74 træffe afgørelse herom ved kendelse.

³¹ — Domstolen har afvist, at Fællesskabet kan ifalde ansvar i forbindelse med anvendelsen af forordning nr. 764/89, for selv om det er korrekt, at princippet om beskyttelse af den berettigede forventning har været tilsidesat, kan denne tilsidesættelse ikke betegnes som tilstrækkelig kvalificeret til, at den åbner ret til erstatning i henhold til traktatens artikel 215, stk. 2 (præmis 18, 19 og 20 i dommen af 1992).

Forslag til afgørelse

159. På baggrund af ovenstående foreslår jeg Domstolen at fastslå følgende:

1) *I sag C-104/89* dømmes de sagsøgte institutioner til at betale:

—630 416 NLG med tillæg af renter på 1,3% fra den 1. oktober 1984 til den 19. maj 1992 til Mulder

—363 908 NLG med tillæg af renter på 1,3% fra den 5. maj 1984 til den 19. maj 1992 til Brinkhoff

—445 563 NLG med tillæg af renter på 1,3% fra den 22. november 1984 til den 19. maj 1992 til Muskens

—709 791 NLG med tillæg af renter på 1,3% fra den 10. april 1985 til den 19. maj 1992 til Twijnstra.

- 2) *I sag C-37/90* dømmes de sagsøgte institutioner til at betale Heinemann 16 517 DEM med tillæg af renter på 1,5% at regne fra den 20. november 1984 til den 19. maj 1992.
- 3) Hver part bærer sine egne omkostninger i forbindelse med de forenede sager. Vederlaget til den sagkyndige afholdes med en tredjedel af Domstolen, en tredjedel af de sagsøgte institutioner, og restbeløbet pålægges de fem sagsøgere.